

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

Eger és hóstyáinak településképi elemzése

Konzulens: Laczó Dániel

Tanszékvezető: Dr. Szövényi Anna Andrea

Erős Barbara

Településüzemeltető szakirány

Budapest, 2024

Tartalomjegyzék:

1	Bevezetés	3
2	Eger bemutatása	5
	Eger földrajzi elhelyezkedése	5
	Természeti adottságok.....	6
	Megközelítés	7
	Történelmi áttekintés	7
	Történeti áttekintés-Hóstyák.....	10
	Hatvani hóstyá	12
	Rác hóstyá.....	13
	Cifra hóstyá.....	13
	Maklári hóstyá	14
	Csákó városrész	15
3	Módszertan.....	15
	Történelmi elemzés meglévő történeti térképek alapján	15
	Városszerkezeti vizsgálatok.....	16
	Makroszerkezeti vizsgálatok.....	16
	Eger és hóstyáinak általános településképe	16
	Eger településképe	16
	Településképi szempontból meghatározó területek	16
	Belterület.....	17
	Külterület	21
	Belváros	21
	Hatvani hóstyá	23
	Rác hóstyá.....	31

Cifra hóstya.....	34
Maklári hóstya	36
Csákó városrész	39
Zöldfelületek.....	42
Általános megállapítások.....	42
Javaslatok.....	43
Települési Arculati Kézikönyv kiegészítés-Hóstyák	44
Védett utcakép-Szalapart utca	46
Utcavonal	46
Párkányvonal	46
Telekhasználat.....	47
Homlokzat.....	47
Tető	48
Megőrzés/Edukáció	48
Összefoglalás	49
Források	52
Irodalomjegyzék	52
Internetes források	53
Ábrajegyzék	53
Melléklet	56

1 Bevezetés

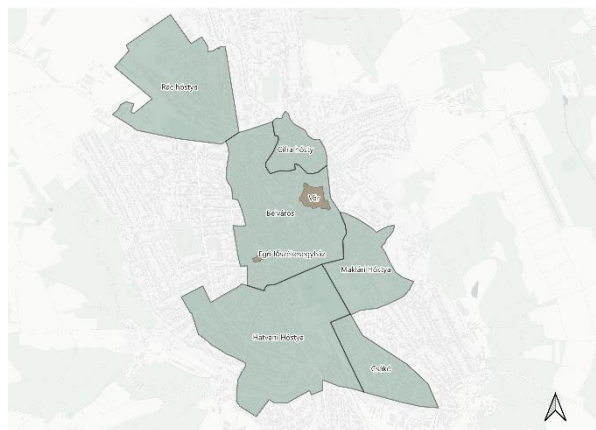
A *hóstyá* szó sokak számára ismeretlenül csenghet, ez nem meglepő, mivel ez egy Magyarországon belül sem mindennapi elnevezés, melyet más város esetében nem gyakran használunk. A városban sétálva, távolodva a nyüzsgő belvárostól elvétve találkozhatunk utcatáblákkal melyek felett ott áll a „Hóstyá” elnevezés. De akkor mit is jelenthet ez pontosan? A válasz igen egyszerű, mivel ezt a városban területre vonatkozó helymegjelölésként használják, viszont az sem elhanyagolható, hogy a település területének és jelentősebb történelmi épületállományának számottevő hányadát az említett hóstyákban találhatjuk. De vajon ezek megléte és fejlődése milyen hatással volt az általuk körülvelt területekre, valamint fellelhető-e itt valamilyen városépítészeti sajátosság, mely a mai napig kihatással van Eger városának településképzőre vagy ezek már a feledés homályába veszttek?

Eger belvárosa történelmileg ismert, valamint alaposan kutatott, viszont az ezt körülvevő területek, melyek hasonlóan hosszú múltra tekintenek vissza és régóta a város részét alkotják kevésbé képezték a vizsgálatok tárgyát.

A témaválasztásomat nagyban befolyásolta, hogy mindenképp egy általam jól ismert városról és területről szerettem volna írni, így Egernél jobb mintaterületet nem is találhattam volna. Itt születtem és nőttem fel, ezért alaposan ismerem a várost. Emellett Eger egy jól ismert történelmi város számos látványossággal, melyek nagyban hozzájárultak a város népszerűségéhez és hírnevéhez. Viszont választásom azért is esett a hóstyákra és ezek településképzőben betöltött szerepére, mivel látszólagos egyedülállósága ellenére kevésbé ismertek, még a településen élők számára is, köztük számomra is. Az elnevezés mindennapos használatban van mégsem köztudott eredete, valamint az, hogy ez az elnevezés hordoz-e valamilyen egyedülálló településképi megoldást, valamint máshogy fejlődött-e, mint a város további kerületei, részei.

Célom megérteni és megismerni Eger ezen egyedülálló elnevezésének kialakulását, feltárni van-e vagy volt ezeknek városképre gyakorolt hatása, valamint árnyalni az általánosan Egerről kialakult képet és megismerni az esetlegesen még a város történelmében rejlő potenciálokat.

Legfőbb mintaterülete a vizsgálatomnak a Hatvani hóstya lesz, mivel kialakulásuk tekintetében, ez az, amely elsőként elkezdett kiépülni, és területét tekintve is a legnagyobb hóstya. Így, elmondható, hogy történelmileg ez a legjelentősebb hóstya a városban. Viszont emellett fontosnak tartom megvizsgálni a város többi,

1. ábra: Eger hóstyái (saját ábra)

Cifra-, Rác-,Maklári hóstyáját, mivel

ezzel megállapíthatom az esetleges hasonlóságokat a területek között, így kiderül rendelkeznek-e sajátos városi identitással, valamint településképpel ezek a történelmi városrészek. Továbbá vizsgálati területeim közé tartozik, mint köztes terület, a Csákó, vagy Szent István városrész, amely a Maklári- és Hatvani hóstya és a belváros határán alakult ki. Céлом itt, hogy a két terület identitása hatással volt-e a terület fejlődésére vagy ez egy önálló identitást képvisel a városban. Az említett területeket településképi szempontok alapján vizsgálom meg, és válaszokat keresek az ezekkel kapcsolatban felmerülő kérdésekre. Miért alakult ki ez az elnevezés? Volt-e ennek szerepe a városkép alakulásában? A köztes rész hogyan fejlődött? Valamint ezek hogyan változtak a belvároshoz képest? Ahhoz, hogy ezekre megtaláljam a választ és még átfogóbb képet kapjak a hóstyák kialakulásáról, továbbá mai képének eredetéről és a köztes területek fejlődéséről, fontosnak tartom megvizsgálni általánosságban Egert is a vizsgálati szempontok alapján.

Elemzésem megkezdéséhez röviden és tömören bemutatom Egert, annak elhelyezkedését, történelmét, ezen belül kitérek majd arra milyen korai bizonyítékok mutatják, hogy a város területe mikortól volt lakott, városfejlődésének részeit, valamint földrajzi adottságait (geomorfológia, vízrajz) annak érdekében, hogy megértsem miért is lehetett alkalmas letelepedésre. Ezek után megvizsgálom a mintaterületek elhelyezkedését és szerepét a városszerkezetben, ezek egymásra gyakorolt településképi hatásait vagy ezek hiányait. Majd megvizsgálom elsőként Eger teljes területét településképi szempontból, milyen területhasználatok, építészeti stílusok jelennek meg leggyakrabban, mik azok az építészeti jegyek, amik jellemzőek, továbbá városszerkezeti szempontból vannak-e meghatározó térfalak és utcaszerkezetek. Ennek keretein belül,

mint kitekintés vizsgálom a belvárost. Eger általános településképi ismertetése után térek rá a hóstyákra és ezek településképi szerepére a vizsgálati szempontok alapján. Ebben a részben beszélek a Cifra-, Maklári-, és Rác hóstya általános településképeiről, ezek sajátosságairól. Majd rátérek a Hatvani hóstyára, mint fókuszterületre, megvizsgálom a vizsgálati szempontok alapján, majd ebből következtetéseket vonok. Ezek után elemzem a Csákó városrészt, mint hóstyák között fekvő területet, annak érdekében, hogy megtudjam ezen terület identitására kihatással voltak-e a hóstyák és ezek esetleges építészeti és várostervezési sajátosságai. Miután a már előbbieken feltett kérdéseimre a vizsgálatok során megkapom a válaszokat áttérek mintaterületekkel kapcsolatos problémákra és az azok feloldására tett javaslataimra.

Szakdolgozatom központi fogalmai közé tartozik a hóstya, mivel ez egy sokak számára ismeretlen fogalom, melynek szeretném feltárni nem csak lexikális, hanem várostervezési jelentőségét is, továbbá elengedhetetlennek tartom a településképi szempontból meghatározó terület fogalmát, valamint magának a településképnak a meghatározását. Úgy gondolom a hóstya, mint fogalom Eger esetében egyedülálló és ez lehet egy helyi jellegű építészet kifejeződése, de ezáltal a hóstyák közti terület identitása gyengébb, még nem kifejedt ezért ezt a területet lehet átalakuló területeknek nevezni, melyek funkciója még változhat.

2 Eger bemutatása

A város elnevezése mind a mai napig tisztázatlan azonban több feltételezés is ismerünk ezzel kapcsolatban. A legismertebb elmélet szerint a mai Eger-pataknak nevezett patak partján egykor bőséggel növe égerfa-ligetektől származhat. Ezt az elméletet alátámasztja a város német Erlau (Erlen-au Égerfa-liget) elnevezése is. Latin neve, Agria, mind a mai napig használatban van, amely újabb kutatások alapján, a 11.-12. században itt letelepedett- latinusok- vallon eredetű telepesektől származhat. (INT-01)

Eger földrajzi elhelyezkedése

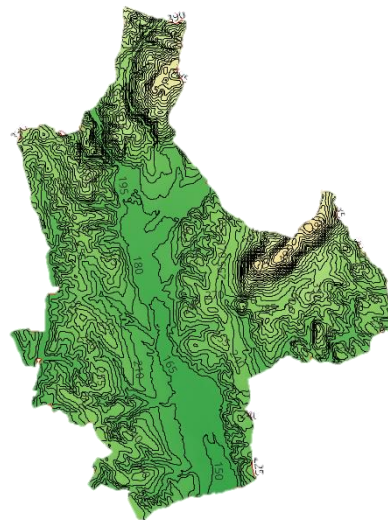
„Magyarországon kevés olyan szép fekvésű, kevés olyan „történelmi levegőjű” város van, mint Eger.” (Balogh, 1954)

A település Magyarországon belül Heves vármegyében, a Duna-Tisza közén, a fővárostól kb. 130 km-re helyezkedik el ÉK felé, vármegyei jogú város, Heves vármegye és az Egri járás székhelye, közepén húzódik az Eger-patak. Területe 92,24 km². (INT-02)

Lakónépessége 50.018 fő 2023-as adatok alapján, viszont ez a szám az évek folyamán csökkenő tendenciát mutat az 1990-es évek közepétől (INT-03). Eger az egyik leggazdagabb történelmi múlttal rendelkező város az országban, köszönhetően többek között az építészeti örökségeinek, melyek közé tartozik a Vár, a Bazilika, az Érseki Palota, valamint az ország legnagyobb minaretje. Ezen látnivalók rengeteg belföldi-és külföldi turistát vonzanak az év minden hónapjában.

Természeti adottságok

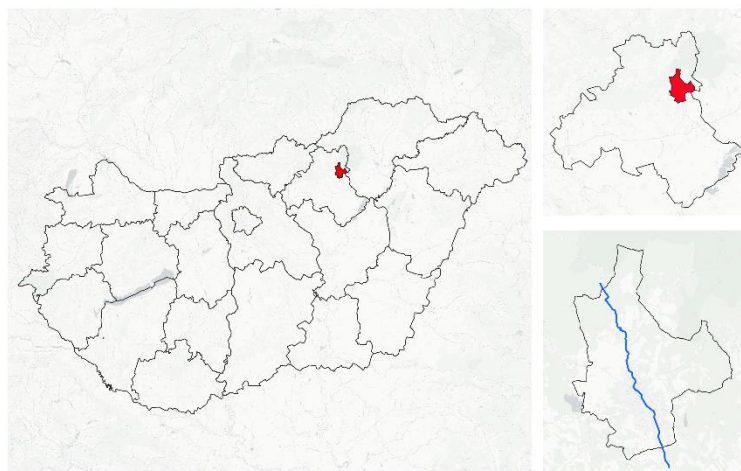
Egy település természeti adottságai alatt az alapvető fontosságú természeti elemegységeket összességét értjük, melyek a domborzat, alapkőzet, talaj, éghajlat, vízrajz és növényvilág. Ezen tényezők nagyban hozzájárultak a települések kialakulásához.

2. ábra: Eger domborzata (saját ábra)
alaptérkép: Google earth

Eger városa a Bükk-vidék délnyugati részén fekszik, területének legjelentősebb része az Egri-bükkalja kistáj részét képi. Dél felé haladva a település egyre síkabb, köszönhetően az Alföld közelségének. Tengerszint feletti magassága 126 és 420 m között változik, a város legmagasabb pontja a Nagy-Eged, mely 532 m magasságban nyúlik a város felé és ennek déli lejtőjén jelentős szőlőtermesztés folyik. (Dövényi , 2010) A települést északról a Mátra, délnyugatról a Bükk-hegység nyúlványai, délről pedig az Alföld síksága határolja. A város az Eger-patak völgyében fekszik.

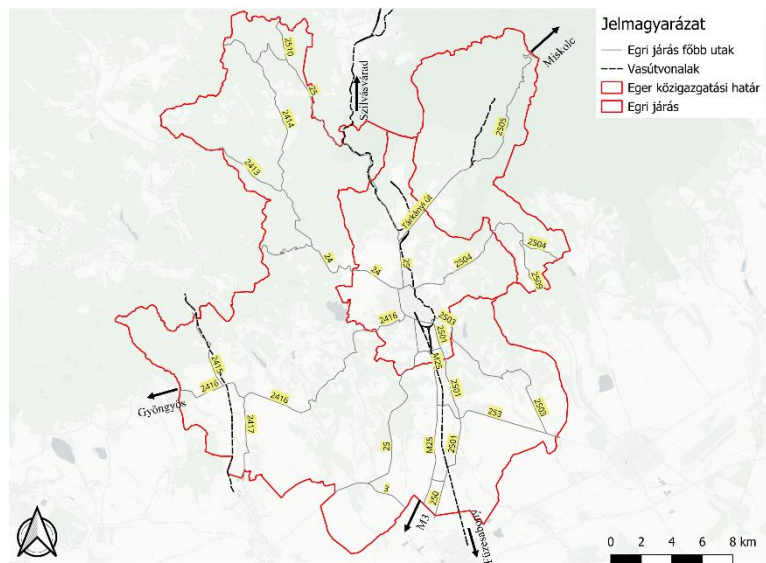
Eger egyetlen fontosabb vízfolyása az Eger-patak. Balaton község közigazgatási határán belülről, a Vajda- kútból ered, majd délkeleti irányba folyik egészen a Tiszáig. Vízügytő területe az Egri- és Belpátfalvi járás majdnem egész területe.

3. ábra: Eger elhelyezkedése (saját ábra)

Megközelítés

Eger az Egri járás központja, így megközelíthetősége igazán fontos a környező településekről. A város fekvése miatt az utak minősége és típusa igazán eltérő. Az északra fekvő falvak és városok megközelítése csak 2x1 sávos utakon lehetséges, melyek erdei

4. ábra: Járás szintű közlekedéshálózat (saját ábra)

elhelyezkedésük által eléggé kanyargósak és jelentős szintkülönbségekkel rendelkeznek, ennek oka, hogy ezek az utak már főleg a Bükki nemzeti parkon vezetnek keresztül. Dél felé könnyebben megközelíthető települések fekszenek, melyek közül többet gyorsforgalmi autópályáról is elérhetünk. Budapest közúton az M25-ön át az M3-as-on keresztül közelíthető meg, tömegközlekedéssel pedig az Eger-Füzesabony-Hatvan-Budapest vasútvonalon.

Történelmi áttekintés

Eger

A város területén számtalan régészeti lelőhelyet találtak különböző korokból. Ezek közül a legrégebbiek az őskorból, pontosabban a paleolitikumból származnak (INT-04). A terület főbb vonzerője a szomszédos völgyekhez viszonyított tágasságából, valamint a télen is vizet biztosító forrásokból fakadhatott. (Kristóf & Berecz, 2020)

Eger mai területe már a honfoglalás korában lakott volt, erről olyan leletek tanúskodnak, mint például a Szépasszonyvölgyben és a Répástetőn szőlőfogatás közben előkerült emberi maradványok, melyek területe valószínűsíthetőleg temetkezési helyként szolgált. (Kristóf & Berecz, 2020)

Az okleveles iratok és a várszékesegyház maradványaiból következtethetünk arra, hogy a város már a XI. században elindult a fejlődés útján, mely a Szent István által alapított püspökséghez köthető. Egert a XII-XIII. században a püspökség tette híressé, de a

tatárjárás után a várat emlegették, mint erősséget. Okulva az ebben az időszakban szenvedett károkból, mivel a vár meg nem erősített részei égtek porrá, IV. Béla király várépítést rendelt el az ország teljes területén, ahol ez lehetséges, így ekkor vette kezdetét az egri vár építése is. (Balogh, 1954).

Eger város fejlődése elválaszthatatlan a püspökségtől, az egyházi személyzet az építkezések mellett létrehozta a környék szellemi központját. A későbbi város a majdani püspökvár alatt alakult ki az Eger-patak két oldalán, viszont hosszú ideig nem alkottak egységes várost. Fontos lehet megemlíteni, hogy ekkor az Eger-patak alkotott határt Heves és Borsod megye között, így az akkori várhegy és a székesegyház ekkor még Borsod megyéhez tartozott. Továbbá bizonyos Európa szerte megfigyelhető településfejlődési szabályosságok alapján kaphatunk egy hozzávetőleges képet, arról hogyan is nézhetett ki a város. Németországban Eric Herzog figyelt fel arra a jelenségre a korai eredetű városoknál, hogy a városmagot gyakran veszik körbe az egyházi intézmények, ezzel formálva városközpontot. Ilyen többmagvú városias településekkel Németországban a IX. és XII. század között találkozhatunk. (Kristóf & Berecz, 2020)

Eger városrészeinek többsége egy-egy templom körül alakult ki. Ezek a településrészek csak lassan olvadtak egybe, részben szükséges volt tudatos telepítésekre a köztes területeket. A középkori városok fejlődését jelentősen meghatározta az egyházi intézmények központi szerepe. Ezek a városmagok gyakran templomok vagy kolostorok köré szerveződtek, így idővel egyházi központként funkcionáltak és ezek a városi közösségi életet is befolyásolták. A környező kereskedelmi, társadalmi és kormányzási tevékenységek is ezekhez az egyházi magokhoz kapcsolódtak. (Zečević & Ziemann , 2022)

Eger számára a XV. és XVI. század hozta el a virágkort, mely kedvezett az építkezéseknek és fejlődésnek. Ekkoriban a város lakosságának jelentős része iparos és kézműves volt, közülük sokat maga a püspöki udvar foglalkoztatott. Viszont a város ebben az időszakban viszonylag ellentétes képet mutatott, köszönhetően a várbeli látványos építkezések és az agglomeráció falusias megjelenésének. Ebben az időszakban a püspök a mai Érsekkert helyén vadasparkot tartott fenn, melyben nagyszabású vadászatokat tartottak.

Eger fénykora ezután letűnni bizonyult mind az oszmán fenyegetésnek, mind az északról érkező reformációnak köszönhetően, továbbá a belpolitikai feszültség is nőtt. Az ezt követő időszakban a zűrzavaré lett a város, volt, hogy többször gazdát cserélt. A város

elvesztette egyházi funkcióját. Eger és vára Buda eleste után került a török elleni harcok fontos pillérévé. Korszerűsítésre került sor. Miután Dobó István került az élére, mint parancsnok, a vár a végvárrendszer fontos láncszemévé vált. Végül a török 1552-ben érte el Eger várát, de a létszámfölény ellenére Dobónak és csapatának sikerült visszavernie a török hadsereget.

A győzelem után Eger helyzete kedvezőtlen volt, így korán nekikezdték a károk javításának. Az 1570-es évek elején még folytak az építkezések viszont ezek pénzhiány következtében lelassultak. Az 1577-es év végére kőfal állt a város körül, a palánk helyett, melyet Dobó a város házaival együtt gyújtott fel, annak érdekében, hogy ezek ne szolgálhassanak menedékkül az oszmánoknak.

Eger második ostroma során 1596-ban a törökök elfoglalták a várost, és ezután megtartotta első imáját a szultán a Szent Mihály templomban. Eger innentől vilajet központtá vált. A városfalon belül virágzó várost építettek ki és közigazgatási központ volt, így a köztisztviselők igényeit kellett kielégíteni. A XVII. században 8-9 imahely működött a városban, melyeket templomokból alakítottak ki és a törökök további 10 minaretet húztak fel a városban, melyből egy mind a mai napig áll. Összegezve, Eger városa egy keleti város képét mutatta ebben az időszakban.

Egert végül 1687-ben sikerült visszafoglalni és felszabadítani török uralom alól.

A város ezután fellélegezhetett, szabad királyi városi rangot is megkapta, de ez sem tartott sokáig, az egriek kérelme ellenére visszahelyezték a püspöki városok sorába. Az elnéptelenedett területet benépesítették, és ők 5 éven keresztül minden teher alól mentesültek. A városban lehetett 8-9%-os rác lakosság a Szent Anna kápolnától északra fekvő területen, innen is kapta a Rác hóstya elnevezést. (Kristóf & Berecz, 2020)

A város a Rákóczi szabadságharcból is kivette a részét élelemmel és azzal, hogy a lakók is beálltak harcolni. Tulajdonképpen Eger a szabadságharc után nyerte el mai képét. (Balogh, 1954). Eszterházy Károly 40 évig volt Eger város püspöke, nevéhez több jelentős építkezés fűződik. Bevételeinek számottevő részét fordította a püspöki székhely fejlesztésére, célja egyetem létrehozása volt a városban. Fő művei közé tartozik a Líceum, mely a mai napig emblematikus épülete a városnak. Helyet kapott itt csillagvizsgáló és könyvtár is, mely a mai napig az oktatást szolgálja. A püspök által létesített épületek főként a kultúrát és a hitéletet szolgálták, de a lakosok jóllétét és védelmét biztosító építkezéseket is folytattak Eszterházy idejében. Építkezéseiben a kor legjelentősebb

mesterembereit alkalmazta. A püspök elkötelezettségét mi sem bizonyítja jobban a város felé, hogy sem előtte sem utána nem folytak hasonlóan nagy volumenű építkezések ilyen nagy számban (Löffler, 2020).

Eszterházy fontosnak tartotta egy püspöki ranghoz méltó, nagyobb méretű katedrális építését, de végül ez csak Pyrker érsek tudta megvalósítani. Így Eger egyik legnagyobb mai nevezetességének, a Bazilika építése a XIX. században vette kezdetét.

A kiegyezést követően a városban felgyorsultak az építkezések, viszont még ekkor is jellemzően csak földszintes épületekkel találkozhattunk. Jelentősebb építkezéseket a századforduló hozott, ekkor épült a ma helyi védetség alatt álló Deák Ferenc úti villasor. Emellett a hóstyák területén található több műemléki épület és építmény (1. melléklet, 2.

melléklet). Több utca is aszfaltozásra került, a belvárosban megépültek eklektikus stílusú városháza. A börtön mai helyére ekkor kerül, a Királyi törvényszéki törvényszék részé-
 5. ábra: Deák Ferenc úti villasor (saját ábra)

5. ábra: Deák Ferenc úti villasor (saját ábra)

Történeti áttekintés-Hóstyák

A „hóstya” szó a német *hochstadt* szóból ered, melynek jelentése német területen „udvarhely”. A szó egyéb alakjait használják, Sárospatakon *hustác*, Kolozsváron *hóstát* néven.

Kolozsváron is, mint Egerben, elővárost jelent a szó, de csaknem az egész magyar nyelvterületen ezzel a jelentéssel bír. A hóstátok közigazgatásilag a város részét képezték, a falon kívül helyezkedtek el, de önálló településként is léteztek. A 7 kolozsvári hóstát helyén századokkal ezelőtt még falvak álltak. Településszerkezetileg jellemzően falusias hangulatot keltenek mind a mai napig háromablakos házaikkal. Egerrel ellentétben, itt még mindig nagy hagyománya van a hóstáti életmódnak, az utcák egységes arculatot mutatnak, a város tarka tömegével szemben. Ha egy hagyományos hóstáti portát vizsgálunk itt, a következő jellegzetességeket figyelhetjük meg: tág udvar, amely helyet

adott a gazdasági épületeknek, mivel az itt élők mezőgazdasággal foglalkoztak, két részből álló ház, melyből az első részt csak ünnepi alkalmakkor használták, mindennapjaikat a hátsó, kisházban élték, tornác deszkakerítéssel, zöldre festett falak, három ablak melyből kettő az utcára néz, kapuik magas deszkából készültek. Mára ez a jellegzetesség kevésbé látható, köszönhetően a városrombolásnak, mely következtében a zárt utcák helyére tömbházak épültek, ezzel az itt élők jelentős hányadának a földműveléssel is fel kellett hagynia. 1990 után a visszakapott földeknek hála sokan visszatértek a hóstátokba, valamint a mezőgazdaságba. (Selyem, 2021)

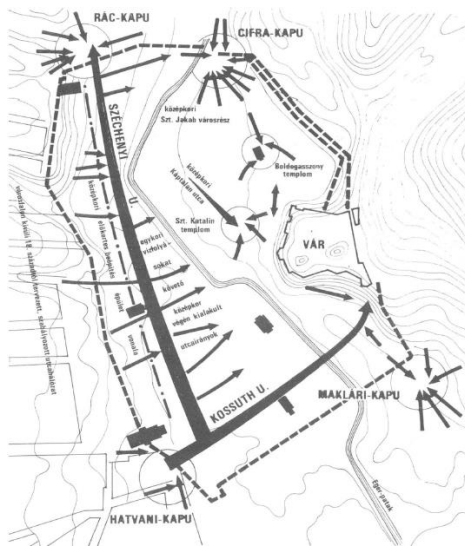
Eger esetében az 1715-ös iratokban még nem szerepel a mai *hóstya* kifejezés, ezt csak 1760-tól kezdték használni, azelőtt ezekre a részekre *hóstád*-ként hivatkoztak például a „*Maklári hóstád*”. (Petercsák, 2021)

Eger tekintetében külvárosról csak 1687 után beszélhetünk, ezelőtt is volt néhány kert a mai Vörösmarty-Sertekapu utcák által határolt területen, kisebb-nagyobb épületekkel, viszont ez állandó lakhelyül nem szolgált. De mit is jelent pontosan a külváros fogalma? Az *English Heritage Suburbs and Historic Environments* kiadványa szerint ezeket a területeket általánosságban a legjobban úgy lehet leírni, mint nagyobb települések kinövéseit vagy azoktól függő egységeket-olyan területek melyek egyértelműen kapcsolatban állnak egy várossal, mégis sajátos jellemvonásokkal rendelkeznek (INT-6).

A török kiűzése után épültek az első majorok, a Rákóczi szabadságharc idején ez a folyamat meggyorsult, jelentősebb arányú növekedés és benépesedés csak 1710 után következett be. A hóstyákkal kapcsolatos első említések 1713-ban keletkeztek, az ekkor készült összeírásban összegezték, hogy a területeken mennyi ház állt. A hóstyák a várfalon kívül alakultak ki, nevüket a legforgalmasabb utakhoz vezető kapukról kapták. (4. melléklet, 3. melléklet, 5. melléklet) A legnépesebb hóstya a Maklári volt, ezt követte a Hatvani, majd a Rác. A Cifra hóstya valamivel később alakult ki. Ezek a területek akkoriban még nem tartoztak a város fennhatósága alá, ezekkel a területekkel a püspökség, vagy a káptalan rendelkezett. A hóstyák népe számára nem volt nagy remény, hogy a falon belül költözhessenek, viszont jól kizsákmányolható munkaerőt jelentettek a polgárság számára. A hóstyák lakói főleg szőlőtermesztéssel foglalkoztak, a negyedekben fertálymesterek működtek, ők érdekképviselői és rendőri feladatokat láttak el. (Nagy, 1978)

Hatvani hóstya

Dél felől nézve a külvárosi részeket elsőként a Hatvani hóstyáról érdemes beszélni (6. melléklet). Ez volt a város első fertálya, már a Rákóczi-szabadságharc után elkezdett kiépülni. A XVIII. században a városfalban még csak 4 kapu volt, amelyek a várost összeköttették a legfontosabb utakkal. A legforgalmasabb, Budáról érkező utat, a Hatvani kapu védte, erről

6. ábra: Főbb útvonalak Egerben (Forrás: Eger Településarculati kézikönyv)

7. ábra: Hatvani hóstya (saját ábra)

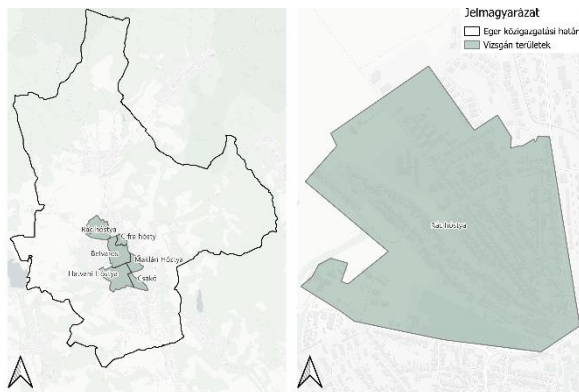
kapta

a városrész a nevét. Innen indult ki a város úthálózatának és szerkezetének szempontjából meghatározó útvonal. A kelet-nyugati fekvésű útvonal, ma Kossuth Lajos utca, a hatvani-kaputól a várfeljáróig húzódott, a másik, észak-déli vonalvezetésű pedig a hatvani és a Rác kaput kötötte össze. (Wolf, Rátkai, Janikné Szabó, Kuderna, & Nagy, 2017). A Hatvani-kapun kívül eső részt hívták/ hívják Hatvani hóstyának. Itt húzódott a már akkor is forgalmas Hatvani út (ma Deák Ferenc utca). A területe korán beépült, mint

a legtöbb külvárosban, itt is főleg földművesek telepedtek le. Ők viszonylag szerény, földszintes házakban laktak, melyek keskeny homlokzata az utcára nézett. A régi házak oromzatán esetenként még ma is megtalálható a szentek számára épített kis fülke. Ezek a szobrok, illetve egyéb kisplasztikák a katolikus vidékek, így Olaszország vagy éppen Málta sajátosságai. A máltai építészet tradicionálisan használja ezeket a szenteknek helyet adó fülkéket mind a templomépítészetben, mind a mindennapokban. Általában ezek szenteket, Szűz Máriát vagy Jézust ábrázolják. Számos célt szolgálhat, de főként a vallásos emberek számára nyújt lehetőséget hitük kifejezésére. A lakosok gyakran dekorálják virágokkal vagy szentképekkel a fülkéket. Emellett még találkozási helyként is szolgál a szigeten lakók számára, mivel ezek jól ismertek számukra. (Camilleri, 2015)

A jelentős növekedésnek hála a hóstya két fertályra, azaz negyedre oszlott, ezzel megkönnyítve az adózást. 1800-ra három adóközre osztották, ekkor jelent meg az Eszterházy Károlyról elnevezett Károlyváros, majd 1822-ben ismét tovább bontották, ekkor már négy adóközre volt. (Guszmáné Nagy , Miskolczi , & Petercsák, 2007)

Rác hóstya

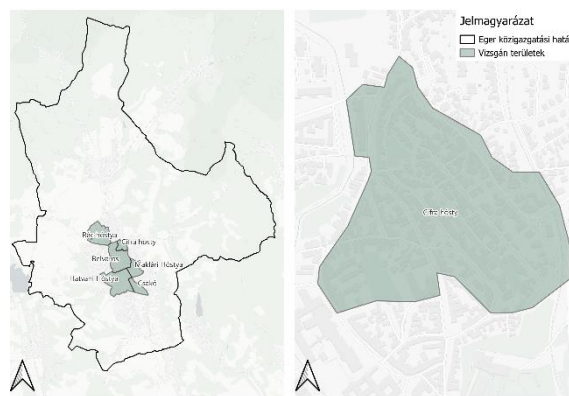
8. ábra: Rác hóstya (saját ábra)

Miután a város a falon belül már nem tudott terjeszkedni, már csak a falon kívül eső területek jöhettek szóba, melyek természetesen a főbb útvonalak mentén jöttek létre (6. melléklet) Ez a városrész a felvidék felé vezető út Rácapujától északra jött létre. Ezt a kaput Szent Miklós kapunak hívták, az itt

található templom után, amely ma már a Rác templom nevet viseli, és ez a szerb ortodox egyház felekezetének tulajdonában van. Ahogy már korábban említettem, a nevét a török kiűzése után itt letelepedő rácok után kapta. (Guszmáné Nagy , Miskolczi , & Petercsák, 2007)

Cifra hóstya

A hóstya területe a tág értelemben vett cifra kapun kívül elhelyezkedő terület. (6. melléklet) Elnevezését onnan kaphatta, hogy a hajdani Cifra kapu igen díszes és igényesen kidolgozott volt. Ez a kapu maradt fenn a legtovább, végül az 1878-as nagy árvíz után került lebontásra. (Guszmáné Nagy , Miskolczi , & Petercsák, 2007)

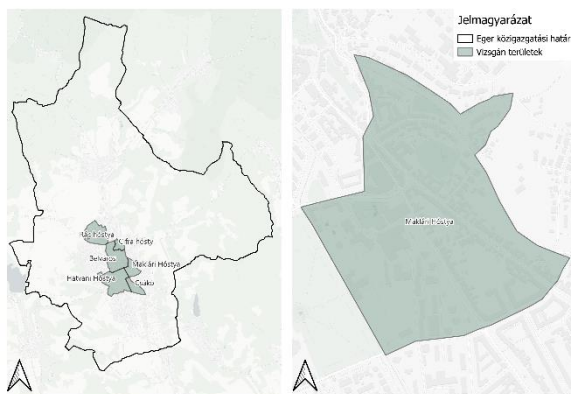
9. ábra: Cifra hóstya (saját ábra)

A városrész 1760-ban lett önálló, ezelőtt a felnemeti külvároshoz tartozott. A terület a 19. században jött létre mai formájában, miután a vár alatt található Sánc városrészsel egyesült. A városrész népi építészetében megjelennek a szegény családokra jellemző pincházak és barlanglakások, Egerben a Cifra parton is épültek ezek az archaikus típusok. Gárdonyi lakóháza is itt található, mely országos jelentőségű műemléki épület. (Petercsák, 2021)

10. ábra: Gárdonyi Géza lakóháza Forrás: eger.imami.hu

Maklári hóstya

11. ábra: Maklári hóstya (saját ábra)

A városfal délkeleti részén állt a Maklári kapu, ide Maklár felől vezetett az út. (6.melléklet) A török időkben Hévízi kapu néven ismerték, mert ezen a kapun keresztül lehetett eljutni a hévizű forrásokhoz, viszont ez a név a hódoltság megszűnése után elavulttá vált. Ezt a területet 1778-ban felosztották kétfelé. Miután a

vízimalmokat Egerben is felváltották a gőzmalmok, megépült Heves megye első gőzmalma is a mai Széchenyi posta helyén, viszont ez ma már nem látható, ennek utódjával találkozhatunk ma is a Sas út és Kertész út sarkán. (Guszmáné Nagy , Miskolczi , & Petercsák, 2007) (Petercsák, 2021)

Csákó városrész

A Maklári és Hatvani hóstya között fekszik a Csákó városrész vagy a Szent István negyed. Források alapján a terület rendezése és utcák kialakítása az addig füves, mocsaras területen az 1925-ös év környékén kezdődött. Ekkor a város vasútállomása még itt állt, mára már a Hatvani hóstyához tartozik. 1930-

12. ábra: Csákó városrész (saját ábra)

ra már látható a maihoz nagyban hasonló tömbszerkezetet, viszont ekkor még foghíjas volt a terület beépítése. A városrész az 1940-es évekre épült ki, szabályos tömbméretekkel és telekszerkezetekkel, ezzel megfelelő a kertvárosias életforma kialakítására. (Abkarovits, dátum nélk.)

3 Módszertan

Az első fejezetben már említett szempontok alapján vizsgálom majd a kiválasztott mintaterületeimet, melyek a következők:

1. Történelmi elemzés írott források és történeti térképek alapján
2. Városszerkezeti vizsgálatok:
 - a. Főbb területhasználatok
 - b. Eltérő városi szövettípusok
3. Makroszerkezeti vizsgálatok:
 - a. beépítés típusa, mértéke
 - b. épületmagasságok, szintszámok

Történelmi elemzés meglévő történeti térképek alapján

Mivel szakdolgozatom témája egy történelmi fogalomból indul ki, így fontosnak tartom megvizsgálni a történelmi háttérét térképek és írásos források segítségével Egernek, a hóstyáknak és a közöttük elterülő köztes területnek, annak érdekében, hogy megértsem azokat az összefüggéseket, melyek ezek nélkül az alapok nélkül nem egyértelműek. Ezáltal képes leszek pontosabb képet alkotni arról, hogy a hóstyák mögött több van-e városépítészeti mint egy egyedülálló elnevezés, valamint ezáltal fény derülhet arra,

hogy Eger többet is tartogat mind az idelátogatók, mind a lakosok számára, mint a már jól ismert építészeti örökség.

Városszerkezeti vizsgálatok

Annak érdekében, hogy megtaláljam a jelentős különbségeket, valamint hasonlóságokat megvizsgálom a leggyakoribb területhasználatokat mind a hóstyákra, mind a köztes területre, melyekből következtetések levonására leszek képes, azzal kapcsolatban, hogy a hóstyák közti területek identitása mennyivel is változott másként, valamint, hogy a hóstyák tekintetében e téren van-e hasonlóság.

A városi szövettípusok meghatározását azért is tartom fontosnak a témám szempontjából, mivel a hóstyák közti terület identitása még kialakulóban lehet, így várostervezési és fejlesztési szempontból elengedhetetlen ezek megértése a további tervek kialakításának érdekében.

Makroszerkezeti vizsgálatok

Településszintű vizsgálatom során fontosnak tartom a mintaterület makroszerkezeti adottságainak tanulmányozását, mivel ezen tulajdonságok által képes leszek a területeket sajátosságaik, illetve hasonlóságaik révén csoportosítani. Ezek elsősorban a hóstyák vizsgálata szempontjából lesznek fontosak, mivel így megtudhatom, hogy ezek a területek építészetiileg is egyedülállóak-e városszinten, nem csak elnevezésükben.

Ugyanakkor ezáltal a Csákó városrész identitásának meglétére, vagy annak hiányára is megkapom a választ, és ennek függvényében tudok javaslatokat tenni az esetleges identitáshiány megoldására.

Az alapvető vizsgálati szempontok közé tartozik itt a beépítés típusa, mértéke, műemlékek meghatározása, homlokzatok vizsgálata, részletek, nyílások, földszinti funkciók, telekhasználatok továbbá az épületmagasságok és szintszámok meghatározása.

Eger és hóstyáinak általános településképe

Eger településképe

Településképi szempontból meghatározó területek

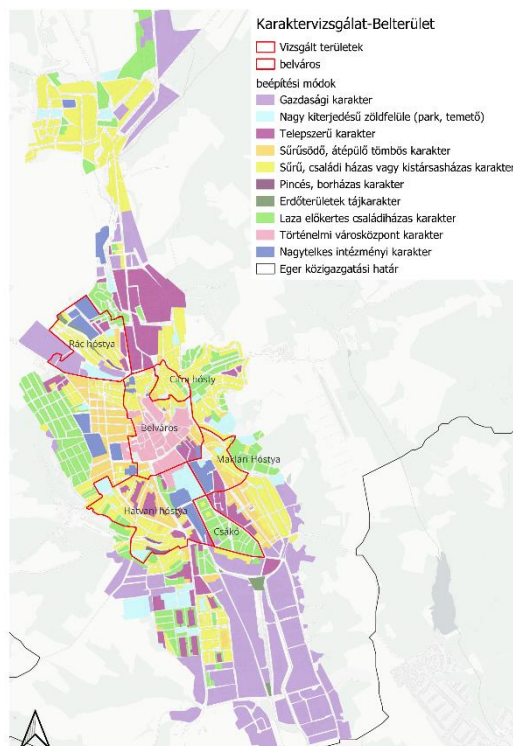
Egy község vagy város településképét több egymástól jól elkülöníthető tényező határozza meg. Számít az adott közterület mérete, növényzet megléte vagy éppen hiánya,

vonalevezetése. Máshogy érezzük magunkat, ha például egy földszintes beépítés között sétálunk, és máshogy, ha egy 4-10 emeletes panellakásor környezetében. Érdekes lehet még figyelni az építészeti eszközök használatára-értem ezalatt az ablakokat, ajtókat, homlokzatot és azok díszítő elemeit, esetleg a burkolatokat-vagy ezek hiányára. Régen a magastetők alkalmazása volt a jellemző, de a 20. század vége fele megjelent a lapos, vagy alacsony hajlású tető, így napjainkban ezekkel mind találkozhatunk egy településen belül.

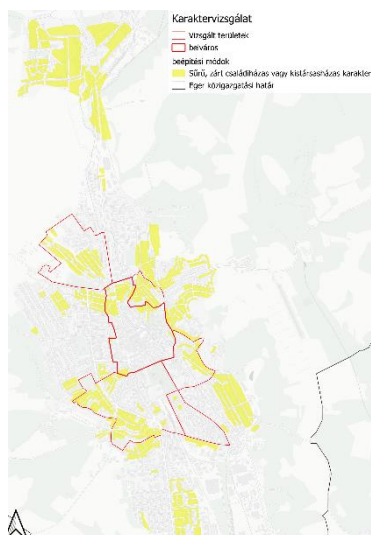
Egy településen a különböző részek arculata eltérő lehet, megjelenhet több beépítési mód is, ez függ a kialakulástól vagy éppen szerepkörtől. Eger esetében a földrajzi elhelyezkedés és a történelem nyomai tetten érhetők a város fejlődésében, így egy változatosnak mondható településkarakter jött létre. Az egyszerre épülő városrészek arculata karakterré állhat össze. (Wolf, Rátkai, Janikné Szabó, Kuderna, & Nagy , 2017)

Belterület

Az Eger városába érkezőket minden irányból egy megkapó látvány fogadja, a város hegyvonulataival, szőlőültetvényeivel, melyek az Eged-hegy déli lejtőin ősszel kifejezetten lenyűgöző látványt nyújtanak lilástarka színeikkel és körbe ölelik a város belterületét két oldalról, valamint történelmi jelentőségű épületeinek sziluettjével. A városban található templomok tornyai karakteres pontjai a városnak mivel ezek az utcák és terek térfalainak jellemzői.

13. ábra: Eger belterületének beépítési módjai (Forrás:Saját ábra)

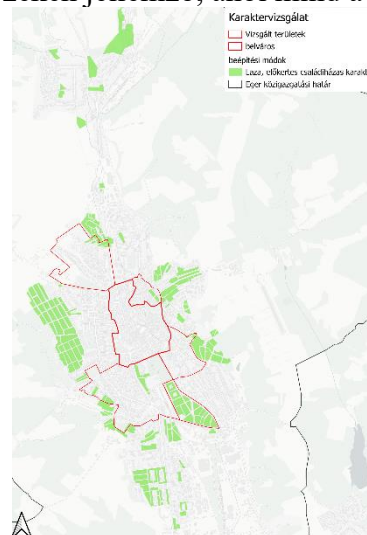

14. ábra: Sűrű, zárt családiházak vagy kistársasházak karakter (Forrás: Saját ábra)

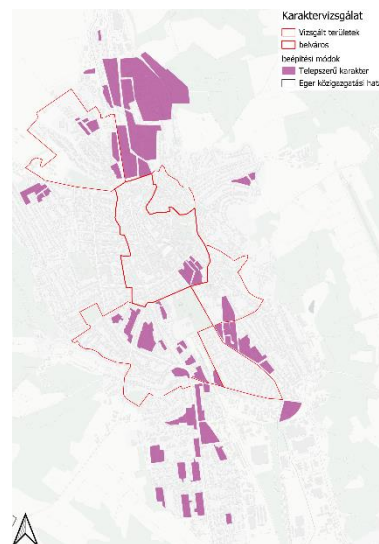
egy, néha két emelet magas házak alkotják melyekhez előkert nem tartozik. A hézagos zárt sorú beépítés is zárt sorúnak hat, mivel az oldalhatáron álló házakat épített, fedett kapuzat köti össze. Az ilyen típusú beépítéseket főleg a város szélei felé találjuk.

Jellemző még ezek mellett a telepszerű karakter főleg a Felsőváros 'Csebokszári'-nak nevezett lakótelepén, mely Eger testvérvárosáról kapta a nevét, de a rendszerváltás után átnevezték északi lakótelepnek, ahol a tíz, illetve négy emeletes házak húzódnak észak dél irányban. Ez hasonul Eger észak-déli fekvéséhez, közöttük nagyobb összefüggő zöldfelületekkel is találkozhatunk, melyeknek hála az itt található lakótelep élhetőbb és zöldőbb. Emellett a város több pontján találunk kisebb-nagyobb lakótelepeket, melyek családi házas tömbök belsejében alakultak ki szigetszerűen, de ezek mérete korántsem éri el a Felsővárosi lakótelep méretét, mely körülbelül 10000 lakásból áll.

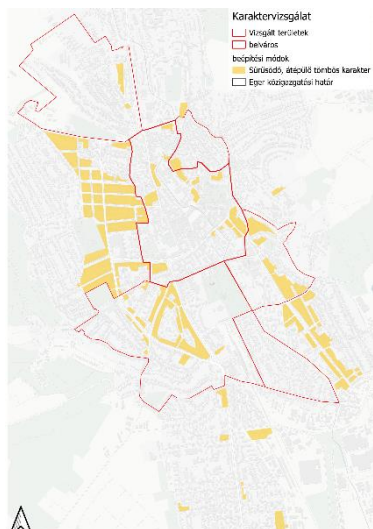
Egerre a legjellemzőbb beépítési mód belterületen a sűrű, zárt családi házas/társasházak karakter és a laza előkertes családi házas karakter. Utóbbi karakter főleg a XX. század közepén kialakult településrészekben jellemző, ahol mind a mai napig megmaradt az eredeti telekszerkezetek, és a házak itt szabadon állnak, legfeljebb egy emelet magas, ez viszont városrészenként kissé eltérhet. Előbbi karaktert pedig jellemzően földszintes

15. ábra: Laza előkertes családiházak karakter (Forrás: Saját ábra)

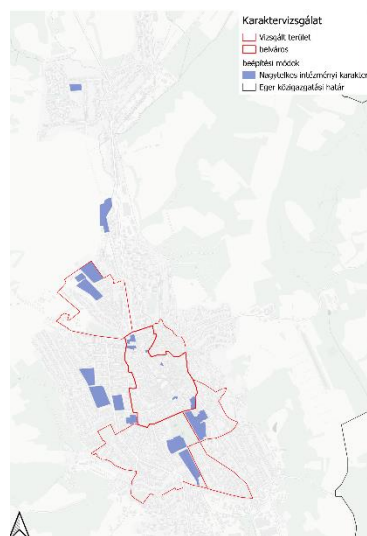
16. ábra: Telepszerű karakter (Forrás: Saját ábra)

17. ábra: Sűrűsödő, átépülő tömbös karakter (Forrás:Saját ábra)

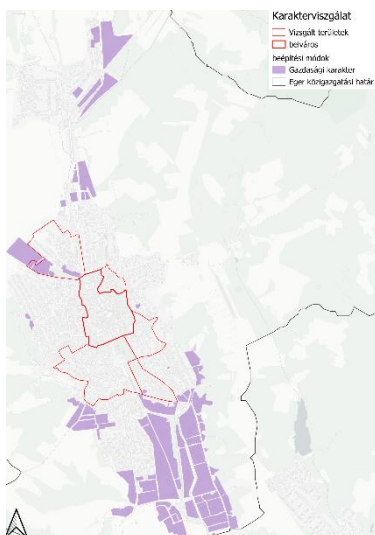
váltokozásukkal megtörik azt. Az efféle házak között több helyen találhatunk lapos tetős házakat melyek különösen idegenül hatnak, megtörik az egységet. A már említett léptékváltás a homlokzatokon is megjelenik, oly módon, hogy változik a nyílászárók aránya, mennyisége, falfelületek majdnem teljesen eltűnnek. Sajátosságuk, hogy kiemelkednek a környezetükből, földszintjeiken sokszor üzletek működnek. Lakótelepi beépítéshez képest kevésbé bántóak, viszont történelmileg idegen területek jöttek velük létre.

A történelmi városközponton kívül eső nagytelkes intézményi területe pontszerűen helyezkednek el a városban, és kialakulások főleg az elmúlt 100 évben létrejött városrészekben történt. Ezek az intézmények általában nagy telekigényűek, építészetiileg eltérőek, lehetnek magas vagy alacsony tetősök, általános fal nyílászáró arányúak, esetleg üvegfallal épültek. Homlokzatuk sokszor élénk színűek, nagy pihenő-és játszótérrel. Alapvetően ide tartoznak az oktatási intézmények, óvodák, kórházak. Emeleteik száma egytől akár ötig is terjedhet. Ennek a karakternek egyik speciális formája a pláza típusú beépítés. Egerben a régi dohánygyár

18. ábra: Nagytelkes, intézményi karakter (Forrás:Saját ábra)

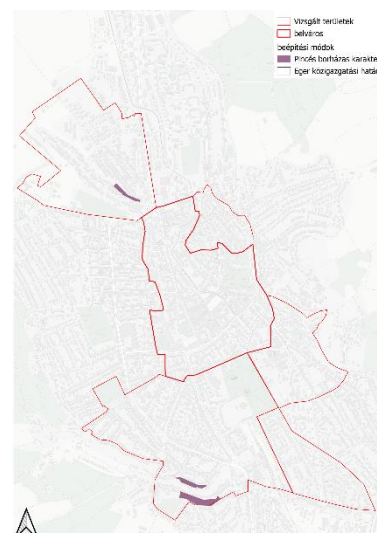
helyén jött létre a belváros határán félig barna félig zöldmezős beruházásként. Ez hivatott volt alkalmazkodni a belvárosi karakterhez például a párkánymagasságával, színeivel és falfelületeivel.

19. ábra: gazdasági karakter
(Forrás: Saját ábra)

Egerben két főbb gazdasági területtel találkozhatunk a déli és északi oldalon. Ezeken a területeken jellemzően magas belmagasságú, könnyű szerkezetes csarnokszerű épületek a jellemzőek. Tervezésük során elengedhetetlen a letisztultság és funkcionalitás, viszont élettartamuk a hagyományos épületekhez képest rövidebb. Méreteik az emberi léptéktől távol állnak, valamint környezeti hatásaik jelentősök, így a város külső peremén jönnek létre. Funkciójukat és méretüket tekintve eltérőek lehetnek. A kereskedelmi létesítményekhez nagy területű parkolók tartoznak, általában egy szintesek, de a környezethez ezzel nem alkalmazkodnak, így onnan kiemelkednek. Településképi megjelenésükhöz elengedhetetlenek a cégérek és egyéb reklámfelületek. Az ehhez a karakterhez tartozó épületek többsége Eger déli iparterületén található. Kialakulásuk két külön időszakban történt. A területet városszerkezeti szempontból kedvező helyen fekszik, mivel közútról és vasútról is elsőként volt elérhető. A Kistályai út irányából érkezve eltérő állapotú, méretű és funkciójú épületekkel találkozhatunk, sok helyen hiányzik a zöldfelület. Az itt megjelenő vállalkozások változó mérete építészetileg eltérő képet eredményez. Itt a cégérek inkább a kerítésen jelennek meg és nem a homlokzaton, valamint zászlókon.

A városban nagy hagyománya van a borászatnak, így a város több pontján találkozhatunk pincékkel, melyek sok esetben őrzik eredeti arcukat. A legnagyobb pincesor a Szépasszony- völgyben található, mely hangulatát a pincék teletszzerű elhelyezkedése adja. Itt még a püspök adhatott engedélyt pince vágására. A kőkúti pincék, vagyis inkább borházak, viszont már az 1980-as években épültek, modern igényeknek megfelelően. A pincelejáratok és a borházak tufaköből készültek, méretük tárolási kapacitásának igényétől függött. Bejárataik és nyílászáróik kevésbé hordozzák mára az eredeti kialakításukat, viszont a ma is használt borházak őrzik az eredeti karakterüket földszintes megjelenésükkel, oromfalas kialakításukkal vagy éppel

20. ábra: pincés borházak karakter
(Forrás: Saját ábra)

kővel vagy más anyaggal kirakott homlokzatukkal. A pincelejáratok eltűnőben vannak, viszont megmutatják hogyan is nézhetett ki ezeknek eredeti karaktere a tufaköves oromzatokkal, félköríves bejáratképzéssel és a bejárat felett magasodó növényzettel. (Wolf, Rátkai, Janikné Szabó, Kuderna, & Nagy , 2017)

Fontosnak tartom továbbá megemlíteni még a város épületállományának az anyaghasználatát, mivel a város képét ez is befolyásolhatja. A bükkalja több településén, így Egerben is jelentős volt a tufakő használata az épített környezetben az elmúlt évezredben. A városban előszeretettel használták elérhetősége, jó megmunkálhatósága, valamint esztétikai megjelenése miatt. (Juhász & Csanády, 2016)

Külterület

A kertes területek karaktere szalagtelkes, nadrágszíj parcellás telekstruktúrájú, földutas megközelíthetőséggel rendelkező területek. Itt sokszor hiányzik a közművesítés. Építésszerűen eltérő jelleget képviselnek az itt található hétvégi házak, „zártkerti gazdasági épületek”, így ezek sok esetben hivatkozottak, kedvezőtlen táji elemek.

A szőlőművelésre használt területek aránya nagy a külterületeken, melyeket erdők helyére telepítettek. Ezen dombvidéki szőlőtermesztő területe védelme kiemelkedő feladat Egerben. Itt az épületek elhelyezése csak a szőlőműveléshez, valamint a borturizmushoz köthető.

Eger északi, északkeleti területein nagyobb kiterjedésű erdők találhatóak a Déli-Bükk részeként, itt fontos a tájjellegi védelem.

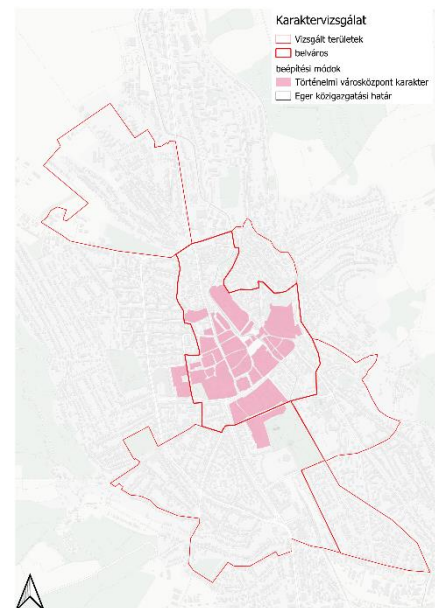
Az egyéb mezőgazdasági hasznosítás alatt álló területeken beépítés nem történik, itt láthatunk mezővédő erdősávokat, valamint a vizek menti növényzások fontos szerepet töltenek be az országos ökológiai hálózatban. (Wolf, Rátkai, Janikné Szabó, Kuderna, & Nagy , 2017)

Belváros

A belváros esetében a főleg védett részekben lévő karakter nagy százalékban megőrződött, viszont a lakóterületi karakter sok helyen átalakult vagy kiegészült, és ez a változás a mai napig zajlik. A városvezetés már korán figyelt arra, hogy az ipari üzemek a városfalon kívülre kerüljenek, valamint arra, hogy legalább a teherautó forgalom elkerülje a belváros kanyargós, szűk utcáit. Ennek következtében a mai strand területéről kiköltöztették az iparral kapcsolatos épületeket, mivel ezek az addigra kibővült belvároshoz már túl közel

voltak, ezzel rontva a település képét, majd létrehozva a déli iparterületet, mivel ez az akkor még üres terület minden paraméterében megfelelő volt egy ilyen mértékű iparterület befogadására.

Eger belvárosának utcavezetésére és hálózatára jellemző a középkori szerkezet. Szélessége és vonalvezetése az Eger- patak irányát követte, és ezek mentén alakult ki. A belváros vagy településmag halmaz jellegű, amely azt jelenti, hogy szabálytalan alaprajzzal, telekkel, és telektömbökkel rendelkezik. A változó nagyságú közterületek, zöldfelületek és utcakertek egymásmellettségével térrendszerek összekapcsolódása jött létre. A belváros beépülésére jellemző a zárt sorúság, valamint a telekhatártól telekhatárig tartó építkezés. Ez az előkert nélkülség és telekhatárra épülés adja meg a karaktert. Megfigyelhető itt még a zárt udvar, az „U” alakú épületek.

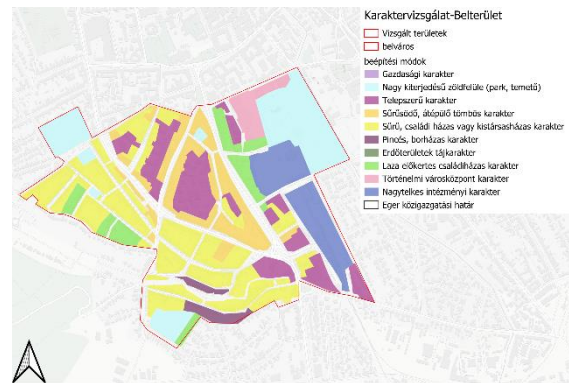
21. ábra: Történelmi városközpont karaktere
(Forrás: Saját ábra)

Meghatározó még a homlokzati magasság, mely a belvárosban jellemzően földszint plusz egy szintet jelen. A földszinten főleg vendéglátással kapcsolatos funkciók kaptak helyet, például étterem, fodrászat, kávézó vagy éppen szálláshely.

Ha a történeti épületállományát vizsgáljuk a városnak, akkor elmondhatóak az alábbi jellegzetességek a belváros tekintetében: oromfalas, kontyolt vagy nyeregtetős egyszerű házak, földszint plusz egy emelet, később eklektikus stílusú házak esetében több emelet, beépítési szempontból pedig jellemző a zárt sorúság vagy hézagos zárt sorúság és az utcai szárnyra merőleges udvari épületszárny oszlopos loggiával. (Wolf, Rátkai, Janikné Szabó, Kuderna, & Nagy , 2017)

Hatvani hóstya

A Hatvani hóstya a belvárost gyűrűként körülvevő hóstyák közül elsőként alakult ki a városfalon kívül. Ennek oka, hogy itt húzódott az ország központja felé vezető országút, melyen keresztül érkeztek a városba a legtöbben. Itt főként földműves parasztok telepedtek le-ez mindenképp erősen befolyásolta az itt kialakult településképet- akik a városfalon belül nem kaptak helyet.

22. ábra: Hatvani hóstya beépítési módjai (Forrás:Saját ábra)

Területe kb. 115 hektár, ezzel a vizsgált területeim közül a legnagyobb és városképileg is talán a legjelentősebb, mivel elsőként jött létre, így az itt kialakult hóstyai mintákat folytathatták a későbbiekben kialakult hóstyákban.

Ezen külváros beépítése különösen változatos képet mutat, több korszak lenyomatát is viseli fokozatos kialakulásának köszönhetően.

Városszerkezeti vizsgálatok

Főbb területhasználatok

A Hatvani hóstya területhasználata sokrétű, viszont eredeti funkcióját, mint lakóterület dominánsan megőrizte mind a mai napig. Funkciói markánsan elkülönülnek a hóstya két oldalára, a keletre és a nyugatira. A keleti oldalon csoportosulnak a kiszolgáló funkciók, mint a vasútállomás, városi közpark vagy oktatási épületek. A nyugati oldalon megmaradt a lakófunkció, viszont ezek beépítésének módja az évek során változott, és mind a mai napig változásban van.

A hóstyában található zöldfelületek száma jelentős, viszont ezekből csak az Érsekkert, mint közpark, szolgálja a lakók, valamint a turisták rekreációját. A park területe 12 hektár, ezzel a hóstya területének kb. 10%-át foglalja el. A nyugati oldalon található zöldterületek jelentős része aktív vagy lezárt temetőként működik. Ezzel szemben a városrész több idős fasorral is büszkélkedhet nagyobb útjai mentén. Ezek közül kiemelendő a Deák Ferenc, valamint a Szvorényi úti fasor. Nem véletlen azonban, hogy a város életének két fontos fasora ezeken a területeken található, mivel ezek az utcák valamikor a város tehetős rétege számára nyújtottak otthont, kis-illetve nagypolgári családi házaival és villáival.

A hóstya jelentős szerepet tölt be a város életében, köszönhető ez az itt található vasútállomásnak, mely óránként indít és fogad vonatokat Budapest és Eger között, így a hóstyában igen jelentős a turistaforgalom. Emellett a város legnagyobb sporttelepe is itt kapott helyet, a vasútállomás felett északon. A terület magába foglalja a városi sportcsarnokot, a városi stadiont, teniszpályát, valamint vívócsarnokot.

A hóstya belváros felőli részén találjuk az Eszterházy Károly Egyetem egy épületét, valamint emellett egy általános iskolát, melyek épülete figyelemre méltó, településképi szempontból meghatározó.

Említésre méltó még az itt található pince és borházsor (12. melléklet), melyek méltatlanul a feledés homályába veszttek és mára sokuk már csak az enyészete. Elhelyezkedésük kevésbé frekventált, viszont környékükön jellemzőek a vendégházak, valamint néhány borházat is az évek alatt vendégházzá alakítottak, így idegenforgalmi potenciáljuk magas.

Elmondható, hogy a Hatvani hóstya a városban betöltött funkciói szempontjából diverz, mégis ezek a funkciók megfelelően oszlanak meg, így nem rontják a városképet.

Városi szövettípusok

A városrész frekventált elhelyezkedésének köszönhetően könnyedén megközelíthető, a város jelentős útjai keresztül haladnak itt, mint a 25-ös számú főút, mely 2x2 sávós, valamint a Deák Ferenc utca, amely szintén 2x2 sávra tagolódik. Domborzati viszonyait tekintve területének jelentős része sík, viszont könnyen találhatunk meredek utcaszakaszokat, mint például a Sóház vagy a Hadnagy utca. A főút, illetve a vasútállomás megléte miatt a turistaforgalom egy jelentős része áthalad ezen hóstyán. Mai napig fennmaradt a történetileg kialakult közterület, valamint tömbstruktúra jellegzetessége. Két jellegzetesség figyelhető meg, melyek a következők: Az Árpád-Koháry utca vonala és a tőle északra fekvő terület egyértelműen a volt városkapu felé irányul, míg az ettől délre fekvő területet már a morfológiai adottságok határozzák meg. Az utcaszerkezetről elmondható a szabálytalanság, melyből látszik, hogy a terület jelentős

23. ábra: Szűk, fasor nélküli utca

része megőrizte eredeti kialakítását, utcavezetését. A nyugati oldalon jól megfigyelhetők a szűk, fasor nélküli utcák, melyek a területen jellegzetesek.

Beépítését tekintve egyaránt találunk családi házas, társasház és paneles beépítést, ezek aránya kissé egyenletlen, viszont a családi házas beépítés van többségben, ezzel a hóstya egy jelentős része megőrizte mind az eredeti beépítését, mind a jellegzetes több száz éves tömb- és telekstruktúráját. (Integrált Városfejlesztési Stratégia, 2013)

Karakter

A hóstya karakterének jellegzetességei közé tartoznak a hosszan elnyúló egyenes utcák, valamint a pincék és borházak, így ezek a városrészben is fellelhetők.

A karakterek eloszlása a hóstyán belül nem kiegyensúlyozott, a különböző beépítési módokat kisebb csoportokban találjuk meg. A nyugati részt megnézve

inkább jellemzőek a különféle lakófunkciók, de azok közül is kiemelkedően sok a sűrű, zárt családi házas vagy kistársasház karakterű tömb. Ahogy haladunk kelet felé egyre változatosabb a beépítés módja, megjelenik az elzártabb területeken a telepszerű karakter, ezeket gyakran egyéb karakterek veszik körbe, így alakult ki ennek az elzárságnak az érzete.

24. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Hatvani hóstya

25. ábra: Tipikus hóstyai lakóház

A hóstyában megtalálható mind az eredetileg is jellemző falusias, valamint kisvárosias és városias karakter. A falusias karakter lassan eltűnőben van mind itt, mind a város egészén, az alacsony, kisablakos, épített kapuzattal és virágzó, zöld kerttel rendelkező házak helyét átveszik a mai léptéknek megfelelő

méreteket, a házak nagyobbak, a kertek viszont ezzel együtt egyre kisebbek lesznek. A terület egészét tekintve a leginkább jellemző karaktertípus a kisvárosias

A már előbbieken említett pincesorok vagy borházak a hóstya déli sarkán foglalnak helyet a Koszorú utca bal oldalán, valamint az árulkodó nevű Borházsor utcában. A Koszorú utca egy igazán különleges karakterrel rendelkező utca, mivel ameddig egyik oldalán kizárólag zárt családiházak beépítés található, addig másik oldalán lakóházzá vagy apartmanná átalakított borházak és tufába vájt vastag növényzettel fedett pincék sorakoznak hol jobb, hol kifogásolhatóbb

állapotban (7. melléklet). A Borházsor utca szintén egy figyelemreméltó szövege a városszerkezetnek, mivel itt a kis fehér, többnyire zöld nyílászárókkal ellátott egyemeletes borházak és az Eger-patak egy mellékága között elhelyezkedik még egy kisebb összefüggő zöldfelület, melyek együttes megléte igazán különleges

26. ábra: Borházsor utca

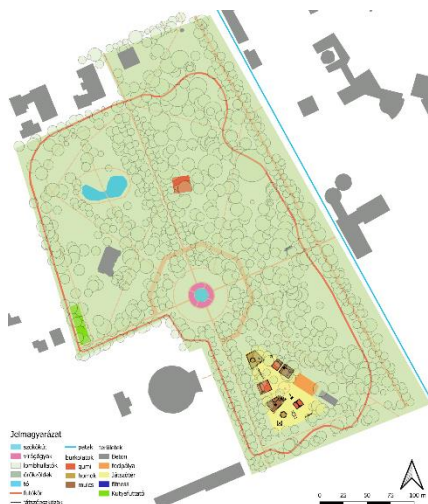
karaktert ad ennek a területnek (8. melléklet). Igaz viszont az is, hogy több borház már nem eredeti szépségében áll, valamint, hogy az itt található földbe vájt pincék állapota az évek alatt leromlott és továbbra is romlani fog, ha fenntartásuk elmarad, mellyel jelentősen rontják a település arculatát, illetve a városszám karakterét ezen a területen.

Karakterét emellett erősen meghatározzák a hóstyában található villák, illetve nagypolgári családi házak. Ezeket leginkább a Deák Ferenc és Szvorényi utcában találjuk.

Ha a Deák Ferenc utcát vizsgáljuk, feltűnhet annak kettőssége (10. melléklet). Nyugati oldalán jellemzően sűrűsödő, átépülő tömbös karaktert láthatunk, melynek a két végén már megjelentek a 4 emeletes lakóházak, valamint egy 10 emeletes toronyház is, mely építészetiileg egyedülálló a városban, mivel másik ehhez fogható kereszt alaprajzú lakóépülettel nem találkozhatunk, viszont ezáltal karakteridegennek hat nem csak az utcában, de a városban is (9. melléklet). Az ezek által közrefogott családiházak zárt sorban állnak épített kapuzattal, magasságukat tekintve földszintesek vagy egy emeletesek esetenként beépített tetőtérrel (16. melléklet). Ha áttérünk ezen forgalmas sugárút keleti oldalára, máris egy merőben más utcakép tárul elénk. A már előző fejezetekben említett Deák Ferenc utcai villasor áll itt. Erre jellemző a laza előkertes családiházak karakter, de a déli végén beékelődik egy-egy másfajta beépítési mód is. A villák szecessziós jegyeket hordoznak, építésük az 1910-es években kezdődött, ma már helyi védettség alatt állnak. A villák városképi jelentősége azért is fontos, mert a 20. században a városba érkezőket

egy elegáns villasor fogadta, ma viszont ez már közel sem a város vége, ezzel szemben, aki vonattal érkezik, azt kisebb séta után ez vezeti el a belvárosba. Az utca déli csücskében viszont a város egy szegényfoltja éktelenkedik, a volt borkombinát területe, amely mára barnamezős terület. Ez egy komoly probléma a város életében, mivel a város turizmusa jelentős, és az ide vonattal érkezőket, ez az elhanyagolt terület fogadja, valamint méltatlan befejezése ez a hajdan népszerű villasornak (13. melléklet).

A Szvorényi utca karaktere mára közel sem ad homogén képet. Az eredeti karakter

27. ábra: Érsekkert ma (saját ábra)

nyomait
őrzik az
alacsony,
kis
ablakos,

28. ábra: Szvorényi utca

épített kapuzattal rendelkező házak, nagypolgári családi házak, illetve villák. Ezek mellett megjelentek a több emeletes társasházak, valamint beékelődtek az utcaszövetbe modern külsejű családházak is. A lakosok száma is jelentősen megnőtt, ez annak köszönhető, hogy az egykor egy család által lakott

házakat felosztották, mára több család osztozik egy ilyen házon. Ezzel megszűnt ezen házakban a kert jelentősége, számos esetben ez ma parkolóként szolgál a lakóknak.

A hóstya karakterében meghatározó szerepet tölt be az Érsekkert, mely a város legnagyobb rekreációs célú zöldfelülete. A park eredetileg vadaskertként szolgált az egyháznak, így természetközeli kialakítása mind a mai napig megmaradt. A kertet négy oldalról fal vette körül, szépen megmunkált kapukon keresztül lehetett bejutni, ezek közül a kovácsoltvas kapuk közül, melyek Fazola Lénárd munkái, Francz József tervei alapján, még mind a mai napig áll kettő, a kert északi és nyugati oldalán, amely ma már csak díszítő célt szolgálnak (14. melléklet). A keleti oldalán az Eger-patak fut, melynek vonalát allé szegélyezi, hársfasorokkal. Ezen keresztül könnyen megközelíthetjük a belvárost. Az Érsekkert mint történeti kert, helyi védelem alatt áll, és több helyi védett műemléket is találhatunk itt, ilyen a kis mesterséges tó felett átívelő kőhíd (18. melléklet), vagy az északi bejárat mellett található Jezsuita kapu (15. melléklet), melyet Fellner Jakab

készített. Eredetileg ez a Szénáskertbe nyílt, oldalán két kőpaddal, innen szállították a mai helyére. (INT-05)

Az Érsekkertben mindemellett a hatalmas és koros vadgesztenyefák árnyékában találhatunk még különböző szobrokat, szoborcsoportokat, zenepavilont és a középpontban egy szökőkutat, amely másolata a valamikori Dr. Bárány István uszodában található kútnak (17. melléklet). Ezt mindig szezonális virág kiültetések veszik körül, ezzel a kert középpontját még hangsúlyosabbá és hívogatóbbá téve. Viszont az Érsekkertben is fellelhetőek településképi problémák, mivel évről-évre egyre leromlottabb állapotba kerül. Erre talán a legszembetűnőbb példa a Petró-villa, amely 2017-ig még tüdőszűrő állomásként üzemelt, de azóta már csak az enyészeté. Ez a valamikor impozáns villa ma rontja mind a belváros, mind az Érsekkert látképét omladozó falaival. Több próbálkozás is volt településképi védetség alá helyezésével kapcsolatban, de mivel nem önkormányzati tulajdon ez így nem valósult meg (INT-06).

29. ábra: Petró villa Forrás: Egri Ügyek.hu

Összességében a Hatvani hóstya karakterét tekintve diverz, hordozza a régi idők jellemvonásait településképeben, mely már viszont egyre inkább visszaszorul, illetve átalakul.

Beépítési módok, mértékek

A területen egy homogén, tervszerű telekosztású tömbstruktúrával és zárt sorú beépítésével jött létre Eszterházy püspök idejében. Ezek eredetileg 500-700 m²-es telkek voltak, melyek tekintetében ma kétféle tendencia figyelhető meg. Az Árpád-Koháry utca két oldalán kialakult városrész tömb-és telekszerkezete eredetileg falusias karakterű volt. Ettől északra a belváros irányába fekvő tömbök a '80-as években radikálisan átalakultak, a nagyobb méretű telektömbökön belül megjelent a telepszerű beépítés.

Beépítésére leginkább a zártság jellemző, keskenyebb telkek esetében zárt sorú, szélesebb telkek, illetve kisebb épületek esetében a hézagos zárt beépítés, zárt kerítéssel és kapuzattal a jellemző. Ez alól kivételt képez az Almási Pál utca a hóstya nyugati határán. Az utca mentén kialakult egy kertvárosias beépítés ikresen, valamint szabadon állóan elhelyezett épületei sok esetben előkerttel csatlakoznak a közterülethez, ezzel eltérve a hóstya jellemző karakterétől.

30. ábra: Almási Pál utca

31. ábra: Deák Ferenc utcai villák

Az már többször említett Deák Ferenc utcai villák nem csak egyedi építészetük miatt képviselnek értéket a városban, hanem egységes beépítési karakterük szempontjából is. A villák viszonylag nagy telekeken állnak, előkerttel csatlakoznak a közterülethez. Találunk szabadon álló, valamint ikresen csatlakozó villákat

egyaránt. Az egységes előkertek zöldfelülete karakteres megjelenést biztosít az utca ezen oldalának. (Integrált Városfejlesztési Stratégia, 2013)

Makroszerkezeti vizsgálatok

Épületmagasságok, szintszámok

A hóstya épületmagassága területi nagyságából és diverzitásából adódóan nem homogén. A nyugati területeken, ahol jellemzőek a családiházas és kistársasházas beépítések jellemző a F, F+T, F+1 magasságok. Kelet felé haladva a tömbbelsőikben megjelennek a 4 emeletes panelházak. A hóstya legmagasabb épülete, mely kissé karakteridegen a területen, 10 emelet magasságban áll a Deák Ferenc utcában.

Földszinti funkciók

A hóstya területi sokszínűsége a földszinti funkciókban is megjelenik, az eddig vizsgált területek közül itt a legjellemzőbbek a vendéglátóhelyek, szállások, szolgáltatások, valamint közintézmények, mint például posta. Természetesen még így is a lakófunkció az

elsődleges, viszont a kistársasház, valamint panelos beépítés még inkább lehetőséget ad különböző földszinti funkciók megjelenésére. Ezek a funkciók leginkább a forgalmas utak mentén jöttek létre a könnyebb megközelíthetőség érdekében, viszont ezzel a parkolást komplikált megoldani, mely kihatással lehet a vállalkozások forgalmára. A különböző apartmanok és szálláshelyek viszont a csendesebb, kis forgalmú utcákban kaptak helyet, ezzel biztosítva az ide érkezőknek a zavartalan kikapcsolódást.

Homlokzatok

A homlokzatképzést tekintve a vizsgált területek közül a Hatvani hóstya rendelkezik a legnagyobb változatossággal és értékekkel. Elsősorban ez a villáknak és nagypolgári családi házaknak köszönhető, melyek részletképzésükkel (oszlopok, nyílászárók) járulnak hozzá a településképhez.

Homlokzatai igazán változó képet mutatnak, néhány lakóház mai napig megőrizte eredeti szépségét részletképzésében, néhány teljesen megújult, nyoma sincs az eredeti pompának, de találkozhatunk olyannal is, amelyek elhanyagoltságuk miatt csak árnyékuk valamikori önmaguknak.

Tető

A hóstya egyik jellegzetessége a manzárdtető, mely az eklektikus, illetve szecessziós stílusú villák esetében jelenik meg. Ennek sajátossága a jól látható törés a tető vonalában. Ebből viszonylag keveset találhatunk, viszont ezek jelentős értéket képviselnek a településkép szempontjából. Továbbá mivel a zárt sorú beépítés a jellemző, így ezzel a terület jelentős részén ez nyeregtetővel párosul, mely párhuzamos az utca vonalára. A jellegzetes hóstyai háztípushoz hozzátartozik a kontyolt tető, így a hagyományos, idősebb házakon többségében ezzel találkozhatunk. A sátoztető kevésbé jellemzi ezt a területet, így azzal csak kevés esetben lehet találkozni.

Műemléki védelem

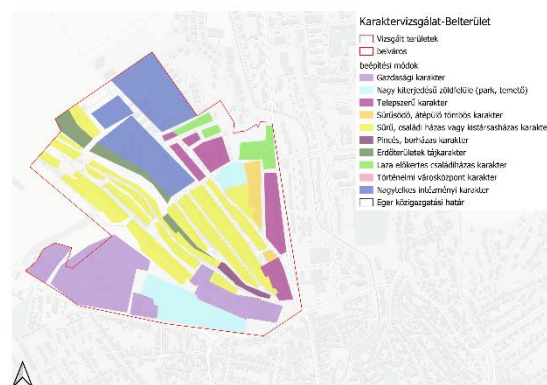
A Hatvani hóstya kiemelkedően sok műemlékkel büszkélkedhet, a belváros után talán itt található a legtöbb műemléki védelem alatt álló épület. Ha csak a Deák Ferenc utcát és az Érsekkertet vizsgáljuk, már több tucat műemléki védelem alatt álló épületet, valamint építményt találunk, melyek fontos szerepet töltenek be a hóstya identitásába, ezzel erősítve ennek városképben betöltött fontos szerepét. A Deák Ferenc utcai villasor keleti oldalának szinte egésze védelem alatt áll, emellett a város életében is fontos szerepet

töltenek be, mivel több közülük közintézményként szolgál. Az Érsekkerti építmények jól mutatják annak történeti kerti mivoltát.

A Hatvani hóstya Eger város életében jelentős szerepet tölt be, ezért is fontos ennek nem csak a fejlesztésével, hanem eredeti értékeinek megőrzésével is foglalkozni. A hóstyai településképnél fontos aspektusai az alábbiak: szűk, hosszan elnyúló utcák, pincék vagy borházak, alacsony, kis ablakos, kontyolt tetővel és épített kapuzattal rendelkező házak, melyek zárt sorúan csatlakoznak, jelentős részük előkerttel nem rendelkezik. Az előbbieken felsorolt jellegzetességek mind tetten érhetőek a Hatvani hóstya esetében.

Rác hóstya

A Hatvani hóstyát követően, méreteit tekintve, a Rác hóstya a legjelentősebb. Domborzati viszonyaiból következik, hogy kissé eltér a város többi hóstyájától, területhasználatát és funkcióit tekintve diverz.

Városszerkezeti vizsgálatok

32. ábra: Rác Hóstya beépítési módjai (Forrás: Saját ábra)

Főbb területhasználatok

A Rác hóstya északi területein jellemzően intézményi funkciók kaptak helyet, találunk ezek között óvodát, iskolát, mentőállomást, valamint csecsemőotthont is. Gazdasági és kereskedelmi létesítményei a déli területeken foglalnak helyet, melyek változóan befolyásolják az utcaképet. Található itt autókereskedést és borászatot, melyek épülete felületképzésükben illeszkedik az utcaképbe, viszont találunk erre is rossz példát. Az Eger-Vin borkombinát magas tartályaival arculatidegenül hat, amely azért is probléma, mivel az itt található pincesor és borházas terület jelentőségét veszti, valamint egy hamis képet fest a városrész beljebb elterülő részeiről. Sok helyen viszont, a domborzati viszonyok nem teszik lehetővé a területek megfelelő használatba vételét, így ezeken a részeken természetközeli növényállományt találunk. Érdekessége még a területnek, hogy a város összes tartalék intézményfejlesztési területe itt található, így kijelenthető, hogy ez a leginkább átalakulóban lévő városrész.

Városi szövettípusok

A városrész összesen három irányból közelíthető meg, ennek oka a domborzat, valamint az intézményi rendszer elhelyezkedése, mely elvágja a városszövet többi részétől. A

legrégebben kialakult vonalvezetésű utcák a Szala-part mentén találhatók, ezek már az 1783-as katonai felmérésen is jól kivehetőek. Napjainkban utcavezetése sugaras jellegű, ez szintén az itt jellemző domborzati viszonyokból adódik. A hóstyában található a volt kemping területe, melynek identitása még csak kialakulóban van. Beépítése laza családi házas karakterrel kezdődött, így jöllehet, hogy egy ezzel megegyező karakter jön létre. A Rákóczi utca felől úszótelkes panelok határolják. Több hektáron találunk lakóparkos beépítést, mely a volt intézményi területek helyén jön létre. Keleti vége jellemzően üres, beépítetlen vagy melléképületekkel beépített.

Karakter

Mindenképp említésre méltó, hogy a már fentebb vizsgált Hatvani hóstya és a Rác hóstya

karaktere számos szempontból megegyezik: több százméter hosszú utcák, utcavonalra merőleges telkek, egy tömbön belül változó telekszélesség, pince-és borházsorok. Jellemzően lakóterületek találhatók a

33. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Rác hóstya

hóstyában, nagy-és kisvárosias, valamint ketvárosias területtel is találkozhatunk egyaránt.

Beépítési módok, mértékek

A telekméretek többnyire 80-150 m² között változnak, téglalap alakúak és rövidebb oldalukkal fordulnak az utca felé. Néhol találhatunk 700-800 m²-es telkeket, de ezek is jellemzően kisvárosias jellegűek. Oldalkertjeik szűkek, udvaraikat tömör kerítés választja el a közterületektől. A melléképületek számos portán megtalálhatóak, így nem ritka néhol a 40-50%-os beépítettség. A panellakások esetében találkozhatunk parkosított udvarokkal, valamint a szervízutak mentén 2 szintes garázssorokkal.

Makroszerkezeti vizsgálatok

Épületmagasságok, szintszámok

A családi házas beépítésre a földszintes beépítés, valamint az átlagosan 4 méteres homlokzatmagasság. Ezzel ellentétben a panelházsorra és a lakóparkok épületei esetében a földszint plusz 4-5 emelet az általános.

Földszinti funkciók

A Rác hóstya jellemzően kertvárosias beépítésű, így az épületek szentszámából adódóan csak néhány épület ad lehetőséget földszinti funkciók befogadására. A Rákóczi utat szegélyező panelek földszintjén jellemző ezek megléte.

Homlokzat

Az épületállomány csak kis százaléká őrzi még az eredeti homlokzatot. Több esetben viszont láthatók még az eredeti, egy ablakos, alacsony homlokzattal rendelkező házak, melyeket épített kapuzat köt össze a

34. ábra: Rác hóstyai lakóház

szomszéd házzal, ezzel zárt sorú beépítést létrehozva. A felújított, valamint újjépítésű házak is követték ezt a zárt sorúságot.

Tető

A tetőidomok jellemzően merőlegesek az utcára és kontyoltak, cserépfedéssel. A társasházakat szintén cseréppel fedett, magas tető zárja le. A panelek és újjépítésű társasházak ezzel ellentétben lapostetővel rendelkeznek. (Integrált Városfejlesztési Stratégia, 2013)

Műemléki védelem

35. ábra: Borházak a Rác hóstyában

A Rác hóstyában több, műemléki védelem alatt álló építmény is található. A Kisasszony temető temploma a terület déli részén, a rác templom kertjében található rác temető, valamint a már többször említett borház-és pincesor. A két híres borospincés egri utca viszont sajnos mára már az enyészeté, itt végig haladva látható,

hogy többet garázsszá alakítottak, vagy egyszerűen betömtek.

A Rác hóstya mára már csak árnyéka valamikori önmagának, az eredeti alacsony, épített kapuzatos családi házakat felváltották a társasházak, megjelentek a szegregált területek, ezzel megnőtt az elhanyagolt épületek, valamint közterületek száma.

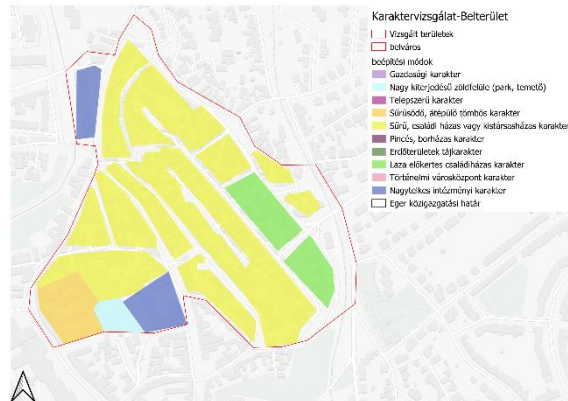
Cifra hóstya

Az általam vizsgált városrészek közül, de a városban is, területét tekintve a Cifra hóstya a legkisebb. A belváros közelsége miatt ez a terület építészetében és hangulatában kissé hasonult ahhoz.

Városszerkezeti vizsgálatok

Főbb területhasználatok

A Cifra hóstya területhasználat tekintetében egységes. A területen a lakófunkció a meghatározó, ebből jellemzően a sűrű, zárt családiházias vagy kistársasházast beépítést találunk döntően. A városrész nyugati részén megtalálható még a sűrűsödő, átépülő tömbös karakter, valamint a keleti oldalon megjelent a laza, előkertes családiházias beépítés is.

36. ábra: Cifra hóstya beépítési módok (Forrás:Saját ábra)

Városi szövettypus

A hóstyában a zöldfelületek aránya alacsony, ez betudható a városközponti elhelyezkedésnek, valamint a középkorias beépítésnek. Elhelyezkedéséből adódóan itt ipari területet, valamint nagytelkes intézményt egyáltalán nem, kereskedelmet és szolgáltatást csak kis számban találunk, itt elsődleges a lakófunkció. Területének mérete miatt lakópark fejlesztésekre itt nem került sor, így arculata jellemzően egységes.

Karakter

A hóstya belvároshoz kapcsolódó területein halmazszerű, szabálytalan alakú és aprótelkes

szerkezet a jellemző. Utcahálózata szűk, középkorias, rajta apró házakkal. A telkek alakja jellemzően szabálytalan (főként keskenyek), ez egy a domborzati

37. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Cifra hóstya

viszonyokból adódó tulajdonság, így a telkek hasonultak a terület szerkezetéhez. Szabályosabb vonalvezetéssel és egységesebb telekrendszerrel a Tetemvár-Darvas-Bérc

utca környéken (laza előkertes családiházak beépítés) találkozunk, ezek a telkek az eredeti telkek tovább osztásával és a rétegvonalhoz igazodó új utcanyitás révén jöttek létre. Eredeti formájában megőrződött utcaszerkezetet a Cifrakapu utcában találhatunk, itt szabálytalan sortelkes szerkezet a jellemző. Érdekessége még a városrésznek, hogy méretéhez képest sok a zsákutca a városrészben. A lakóterület a hóstyában kisvárosias, így jelentős részén megőrzendő a már jellemző földszintes beépülés.

Beépítési módok, mértékek

A hóstya területére zárt sorúság, valamint hézagos zárt sorúság a jellemző. Találkozhatunk szabadon álló beépítéssel, ez viszont csak az új beépítésre jellemző. Az elmúlt időszakban előfordult, hogy az új telekbeépítéseknel nem a régi beépítési vonalat követték, hanem a telekhatárra merőlegesen építettek, mely az utcakép szempontjából esztétikailag kifogásolható, fűrészfogas vagy előkertes utcaszakasz alakult ki. Ezeken a szakaszokon a változatlan közterületi szélesség mellett, magas lábazatos kerítésekkel képeznek térfalat. A telkek mérete nagymértékben változó, aprótelkek esetében 200 m² körüli, a szabályosabb, egységes telekrendszer esetében ez a méret a duplája, 400 m², végül a megőrződött, sortelkes beépítésnél ez a méret eléri a 700 m² is. Mivel ez a terület is a történelmi városmag környezetében fekszik, így itt is megfigyelhető a túlépítettség, a telkek túlzott beépítése, amely gyakran a 60-80%-ot is elérheti.

Makroszerkezeti vizsgálatok

Épületmagasságok, szintszámok

A hóstya jelentős részén jellemző a földszintes beépülés, így elmondható, hogy az itt található épületek nagy része földszintes, viszont a homlokzatmagasságok között jelentős különbség figyelhető meg területi elhelyezkedésük szerint. A régi házak, melyek sűrűn épültek a nagyobb lejtésű utcákon, jellemzően 3 m körüli párkánymagassággal rendelkeznek, míg más területein ez a szám 5-6 m környékén mozog. A területen található emeletes épületek a '80-as években épültek, ezek városképi szempontból kedvezőtlenül hatnak.

Földszinti funkciók

A területre jellemző a földszintes beépítés, így ezek első számú funkciója a lakás, esetlegesen a belváros közelsége miatt a vendéglátás.

Homlokzat

Az itt található épületek kis számban őrzik eredeti homlokzatukat, néhány esetben megtalálható az eredeti, díszes kapu, melyek összekötik a szomszédos épületeket.

Tető

A tetőforma a városrészben beépítéstől függően változik. A hézagos zárt sorú beépítésnél utcára merőleges tetőgerincű, kontyolt tetőket építettek. Szélesebb telkeknél párhuzamos homlokzati hossz és tetőgerinc figyelhető meg. A legújabb telekalakításnál, ahol oldalhatáron és szabadon álló beépítés a jellemző, ott megjelent a sátoztető. (Integrált Városfejlesztési Stratégia, 2013)

Műemléki védelem

A Cifra városrészben több műemléki védelem alatt álló épület is található. Ezek jellemzően a belváros határán helyezkednek el. Találunk köztük lakóházat, vendéglátóipari egységet, valamint templomot. Ezek az épületek jó állapotban vannak, az elmúlt évtizedekben felújítás alá kerültek. A Servita- templom mögött található egy ifjúsági szálló, amely intézményi épületével és lapostetős kialakításával rontja a templom és a környék arculatát.

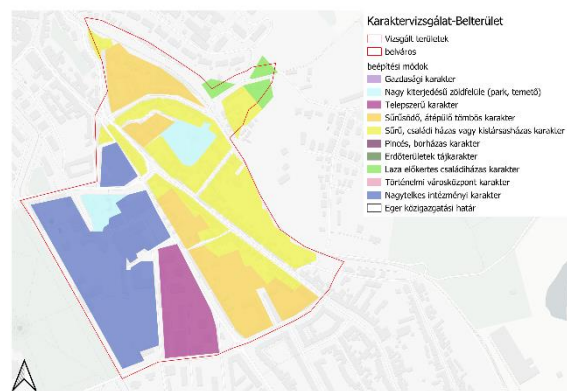
A vizsgált területeim közül a Cifra hóstya az, amely mind a mai napig utcaszerkezetében és épületállományában a leginkább hordozza eredeti kialakítását és arculatát.

Maklári hóstya

A Maklári hóstya területe a török hódoltság végével a legkorábban benépesült városrész lett. A városfal itt található Maklári kapuja-ma Szarvas tér- mind a mai napig megtartotta szerkezetalkító és városközpont képző elhelyezkedését. Telekszerkezete a mai napig őrzi a hóstyai vagy családházak karakterét.

Főbb területhasználatok

A Maklári hóstya funkcionális adottságai-gyógyvizek, források, belváros közelsége- meghatározóak, mégis a legjellemzőbb a területre a lakófunkció. Legjelentősebb zöldfelülete a Rókus temető-lezárt-, melynek dombját az idők során körbeépítették, így jelenleg a

38. ábra: Maklári hóstya beépítési módok (Forrás:Saját ábra)

lakótömbök belsejében található. A városrészben fekszik Eger fürdőnegyede, de az itt található épületek egységes karaktert nem hoztak létre.

Városi szövettípus

A városközpont közeli elhelyezkedésének köszönhetően nem települtek ide ipari létesítmények, a meglévőket pedig a strandfürdő építésének idejében a város Déli iparterületére telepítették, így mára a városképet kevésbé rontja. A zöldfelületek aránya itt szintén alacsony, egyetlen rekreációs célú zöldfelülete a Szent József park, viszont valamelyest csökkenti ezek hiányát a szomszédos hatvani hóstyában található Érsekkert.

Karakter

A hóstyákra jellemző hóstyai karakter itt is meghatározó, a városrészre leginkább a családi

házas beépítés a jellemző. A hóstyák a középkorban a városok falain kívül helyezkedtek el, elővárosok voltak, így jellemzően falusias beépítéssel rendelkeztek, mely mára jóformán teljesen átépült.

39. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Maklári hóstya

A kisvárosi karakter azonban még a mai napig jellemző, széles fás utcákkal, zársorú beépítéssel. Szintszámot tekintve itt legfeljebb F+1 emeletes épületekkel találkozunk, de ezek a területek fokozatosan átépülőben vannak. Viszont ezzel elveszítették a hóstya-falusias karaktert. Egerre jellemző az előkert nélküli telkek földszintes beépüléssel, valamint kapuzattal, ez a Maklári hóstya épületállományának kis százalékára a mai napig igaz.

Városias karaktert a Maklári hóstya mára már teljesen átépült területein lehet megtalálni.

A hóstya karakterét nagy mértékben befolyásolják, valamint meghatározzák a fásított utcák és közterületek.

40. ábra: Fásított közterület a Maklári utcában

Beépítési módok, mértékek

Zárt sorú, keretes beépítés, amely már nagyban városiasnak hat, létrejött a Maklári utca két oldalán. A hóstya területén is kialakultak lakótelepek a tömeges lakásépítések idején, melyek nem csak itt, hanem az egész városban idegen testként éktelenkednek a város szövetében, viszont követi a város É-D-i tengelyét, ezzel valamelyest tompítva ezt az idegen érzetet. Ezek korábban beépítetlen területek vagy kertek felszámolásával jöttek létre.

A városrész mind a mai napig fennmaradt telekszerkezete jellegzetes hóstyai karakterrel rendelkezik. A hóstyai telekstruktúrára jellemzően fennmaradtak az átlagostól eltérő aprótelkes szerkezetek. A keskeny telkek a telek összevonások következtében idővel eltűnnek. A folyamat következtében kialakultak „óriás” telkek, melyeket a hagyományos struktúrától eltérően több épülettel építettek be. A hóstya területén a telkek északhoz közeli oldalhatárán az épületek oldalszárnyakkal rendelkeznek.

Makroszerkezeti vizsgálatok

Épületmagasságok, szintszámok

A Maklári úttól a Szarvas térig a földszintes beépítés a jellemző, viszont más területeken megjelenik a F+1-es beépítés is a földszintes mellett. A tömbtelkes lakótelepszerű beépítésre jellemző a 4-10 emelet. A Kertész utca esetében a szabályozási vonal mentén az épületek szintszáma megnőtt az átépítések során, F+1 (+TT) szintes épületek jöttek létre.

Földszinti funkciók

Földszinti funkciók megjelenésére adott lehetőséget a 4-10 emeletes lakóházak építése. Ezek a Hadnagy utcában és a Kertész utca keleti oldalán a legjellemzőbbek.

Homlokzat

A homlokzati kialakításokról általánosságban elmondható az egységesség hiánya, viszont néhány esetben még megőrződött az eredeti külső a homlokzati arányokkal. Az ilyen formában megőrzött épületeken általában 1, néhány esetben két kisebb méretű ablakkal találkozhatunk.

Tető

A városrészre eredetileg jellemző volt az utcával párhuzamos tetőgerinc, ezt az 1970-es évekig őrizte, ezek után megkezdődtek a többszintes társasházak építései. A 4-10 emeletes panelok jellemzően lapostetősek. Ha a tetőfedést vizsgáljuk, látható, hogy több

helyen mind a mai napig megmaradt az azbeszt fedés, viszont mára már a cserép a legjellemzőbb. (Integrált Városfejlesztési Stratégia, 2013)

Műemléki védettség

A területen talán a legismertebb épület, a Török fürdő, műemléki védettség alatt áll, ez viszont nem csoda, mivel legrégebbi medencéje 1610 óta foglal itt helyet. A tükörmedence fölött található aranyozott kupola szintén jelentős építészeti érték. Emellett a már lezárt Rókus temető Szent Rókus kápolnája is értéket képvisel a városrészben. Találunk itt szintén védelem alatt álló lakóházakat is.

A Maklári hóstya jelentős változásokon és átépüléseken ment keresztül az elmúlt évtizedekben, így eredeti formája és hangulata már csak kevés helyen jelenik meg.

Csákó városrész

A hóstyák között fekvő Csákó városrész, amely az 1940-es években jött létre, egyike a város fiatalabb kerületeinek.

Főbb területhasználatok

A városrész funkcionális szempontból egy teljesen homogén terület. Területhasználatát tekintve közel teljes területe lakófunkció. Intézményi funkció csak a nyugati sarkában található, ez egyébként az elmúlt évek legnagyobb beruházása a területen, a városrész ezáltal bővült étteremmel, konditeremmel és egyéb kisebb vállalkozásokkal.

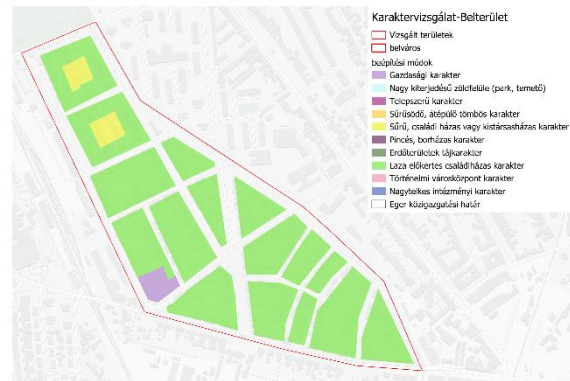
Városi szövettípus

A Csákó Eger egyik olyan városrésze, amely lakóövezeti funkciót tölt be. Jellemző a kertvárosias hangulat, nyugodt utcák, sok zöldfelület és fasor. A földszintes, vagy maximum egy emeletes épületek hozzájárulnak ehhez a nyugalomhoz. Elhelyezkedése kedvező a belváros viszonylagos közelsége miatt, így könnyen elérhetőek a lakosok számára az itt található intézmények és szolgáltatások. Ugyanakkor a városrész őrzi a kertvárosi nyugalmat és intimitást.

Karakter

Karaktere egyértelműen kertvárosias laza családiházak beépítéssel. Mivel beépítését tekintve homogén, így elmondható róla, hogy az egyik legkarakteresebb városrész.

Legjellemzőbb beépítési mód a laza előkertes családiházak, valamint az északi oldalon a tömbbelsőben a sűrű családiházak vagy kistársasházak karakter.

Telekszerkezete arányos, megfelel a kertvárosi életformának, mivel tervezetten jött létre.

A városrészt határoló patak mentén csendes, kis forgalmú utca jött létre, úgy, mint a városrész belsőbb területein. Két forgalmasabb utca-Hadnagy, Sas- határolja északról és délről, de az ezek által közrefogott területek a nap jelentős részében nyugodtak. Ennek, valamint a város látványosságainak közelségének köszönhetően a város egy jelentős nyaraló övezete alakult itt ki. Ez nem szezonálisan lakott, a lakosok egy-egy melléképületet vagy szobát adnak ki az ide látogatóknak.

Az említett homogenitás az elmúlt években kissé megtört, mivel a forgalmasabb utak mentén a családi házak helyére több helyen kistársasházak beépítés került, ezzel megkezdődött egy olyan folyamat, amely várhatóan a következő években felgyorsul.

41. ábra: Újépítésű társasházak a Sas utcában

Beépítési módok, mértékek

Beépítésének meghatározó elemei az ikresen csatlakozó családi házak, valamint kisebb részben találunk itt szabadon állóan épített lakóépületeket. A Csákó városrészben a beépítettség mértéke jellemzően alacsony, 20%-30% körül mozog, ezzel is tükrözve a kertvárosi jelleget.

Makroszerkezeti vizsgálatok

Épületmagasságok, szintszámok

A Csákó városrészben az építménymagasságok alkalmazkodtak a kertvároshoz, így 4-8 méter környékén mozognak. A jellemző szintszám a F, F+1, F+TT. Az északi oldalon található tömbbelsőkből a társasházak F+2 emeletesek, így ez a terület kissé karakteridegennek hathat, viszont elhelyezkedéséből adódóan egyáltalán nem rontja a kertváros látványát.

Földszinti funkciók

A városrészben a földszinti funkciók elsősorban a lakófunkcióra összpontosulnak, viszont emellett kisebb kereskedelmi és vendéglátó egységek is helyet kaptak a városrészben, azonban ezek mennyisége nem számottevő.

Homlokzat

A városrész homlokzatai a kertvárosi karaktert tükrözik, ahol a hagyományos és modern építészeti stílusok keverednek. A modernre jellemző letisztult vonalvezetés és a hagyományos színei kissé még idegenül hatnak egymás mellett.

Tető

A két legjellemzőbb tetőforma a nyereg-és sátoztető. Az előbbi jól illeszkedik mind a hagyományos, mind a modern beépítéshez, így gyakran használják ezt. Az utóbbi tetőforma inkább a négyzetes alaprajzú lakóépületekre jellemző, mára gyakran bővítésre kerültek, így alakjuktól függően más tetőformát kaptak.

Műemléki védetség

A városrész és épületei viszonylag fiatal, valamint lakóövezet, így műemléki védelem alatt álló épület egyelőre nem található itt.

Összességében elmondható, hogy a Csákó városrész egy homogén lakóterület, amely elhelyezkedéséből adódóan népszerű mind a lakók, mind a turisták körében. Településképi szempontból szintén egységes, változás viszont a következő években mindenképpen várható.

Beépítését zárt sor jellemzi, emellett a hóstyai jellegzetességek mind megtalálhatóak a hóstyában.

A Rác hóstya változatos domborzata és területhasználata miatt egyedi jelleget mutat a vizsgált területek között. Az északi rész főként intézményeknek ad helyet, míg a déli rész gazdasági és kereskedelmi létesítményekkel tarkított, amelyek vegyesen befolyásolják az utcaképet. Történelmi gyökerű utcarendszere részben a Szala-part mentén alakult ki, és ma is sugárirányban haladnak az utak, alkalmazkodva a terepviszonyokhoz. Az eredeti, épített kapuzatos családi házakat több helyen társasházak váltották fel. A városrész így mára egyre inkább átalakulóban van, mégis központi részében jelentős történelmi épületállománnyal találkozhatunk.

A városban található hóstyák közül a legkisebb a Cifra, mely a belváros elhelyezkedése miatt kissé hasonult ahhoz. Funkcióját tekintve egységesen a lakófunkció a domináns. Utcaszerkezetében itt maradt meg legnagyobb területen az eredeti kialakítás.

A Maklári hóstya életében jelentős szerepet játszik a gyógyvíz, így az ezzel kapcsolatos funkciók nagy területen jelennek meg a hóstyában. Az épületállomány, és a lakófunkció jelentős része kelet felé tolódott. Épületállománya jelentősen átalakult, de még néhány utcában nagy számban találunk példát az eredeti épületállományra.

Végül, mint köztes terület megvizsgáltam a Csákó városrészt, melyből kiderült, hogy ez a terület tervezett kiépítés eredménye, szabadon álló beépítési mód a jellemző, itt a szűk utcákat felváltották a szélesebb, fásított közterületek. Hangulatában ez egy kisvárosias környezet.

Javaslatok

Eger város hóstyái egyedi történelmi, illetve városképi értéket képviselnek, melyek máig meghatározó elemei a hagyományos. Ezen területek mind a mai napig őrzik a múlt építészeti karakterét hol épületállományukban, hol már csak az utca kialakításában. Az idő múlásával és a modern beépítési igények megjelenésével kihívás elé állítja a városrendezést, valamint az arculatvédelmet.

A hóstyák esetében az egyik legfontosabb kihívás a megőrzés és megújítás egyensúlyának megtalálása. A városban folyó átépülések felgyorsulásával szükségszerűvé vált az üres telkek, illetve a romos házak beépítése ugyanakkor ezek az átalakítások megzavarhatják

az utcaképet, ha nem megfelelően illeszkednek a meglévő környezetbe. A modernizáció igényei mellett az új fejlesztéseknek tiszteletben kell tartaniuk a városrész hagyományos arculatát.

A javaslataim arra irányulnak, hogyan, miként lehet biztosítani a hóstyák történelmi utcaképének megőrzését, miközben figyelembe vesszük a város növekedését és a lakosság modern igényeit. Ezek az irányelvek segíthetnek abban, hogy az új építkezések harmonikusan illeszkedjenek a városrész meglévő karakteréhez.

Települési Arculati Kézikönyv kiegészítés-Hóstyák

Elsőként egy átfogó javaslatcsomagot kívánok bemutatni, amely a hóstyákra, mint történelmi városrészekre irányul. Ez a javaslatcsomag kiegészítésként illeszkedne Eger Településképi Arculati Kézikönyvéhez (TAK), különös tekintettel a hóstyák egyedi jellegzetességeire. A következő iránymutatások tartalmaznak jó és rossz példákat, amelyek segítenek bemutatni, milyen hatásokkal járhatnak az új építkezések és fejlesztések ezen városrészek arculatára.

A hóstyák vizsgálatából kiderült, hogy az eredeti hóstyai karakter beépítése jellemzően sűrű vagy hézagos zárt családi házas beépítés. Ettől a típusú beépítéstől idegen a földszintes, vagy tetőtéri beépítéses tömegaránytól eltérő emeletes beépülés, így ennek kerülése ajánlott. Új beépülések esetén célszerű a már kialakult párkánymagassághoz igazodni. A hóstyák kis léptékéhez igazodva érdemes kerülni az aránytalan, így 3 méternél nagyobb magasságkülönbséget az eredeti épületekhez képest. A takaratlan tűzfalak kedvezőtlen arculatot és térarányt eredményezhetnek.

43. ábra: Hátrahúzott homlokzati sík

A zárt sorúság megőrzése érdekében kerülni kell a homlokzati sík telek felé történő hátrahúzását, mivel mind a jobb, mind a bal oldalon megjelenő tűzfal ismét rombolja a településrész karakterét, illetve megtöri a zárt sort.

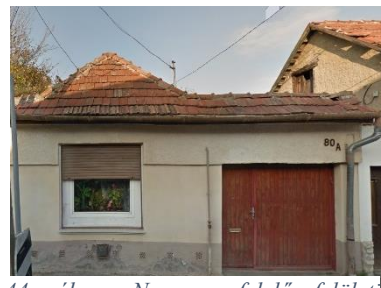
45. ábra: Nem megfelelő felületi arányok

Az épületek homlokzatának kialakítása jelentősen befolyásolja egy településrész arculatát. A régi épületek felületarányait érdemes megtartani. A színek megválasztásakor célszerű kerülni az élénk, feltűnő árnyalatokat,

mivel

ezek zavarhatják a harmonikus városképet. Helyettük ajánlott a visszafogott, pasztellszínek használata, amelyek jobban illeszkednek a környezetbe. Az ablakok kiválasztásakor kerülendő a túl kicsi, vagy túl

nagy méretű, például szalagablak vagy a francia ablak, használata az utcafront irányából. Anyaghasználat tekintetében érdemes a visszafogottságra törekedni helyi anyagok és a már meglévő arculatba illeszkedő anyagok használatával. Egy átlagosan 18,00-20,00 méteres homlokzati síkon nem célszerű egy épület esetében több homlokzati síkot, tömegformát alkalmazni.

44. ábra: Nem megfelelő felületi arányok

46. ábra: Félnyereg tető

A tető kialakításakor figyelembe kell venni a környező tetőfelületek kialakítását és hajlásszögét. Az eredeti, hóstyai lakóházak utcára merőleges, kontyolt tetőkialakítása már egyre kevésbé jellemző, így ezek megőrzése ajánlott. A lakóépületek esetében mára leggyakrabban az utcával párhuzamos

tetőgerinc figyelhető meg, hézagos zárt sor esetén ezt az oldalkert fele kontyolni érdemes. Hajlásszög kialakítása 40-45 fokos szögben ajánlott. Lapos-és félnyereg tető kialakítása erősen ellenjavalt, mivel ez jelentősen megtöri az utca egységét.

Hézagos zárt sorú beépítés esetén épített kerítés létesítése ajánlott, ezzel megtartva a zárt sort.

Anyaghasználat tekintetében nyers vagy vakolt felületű kő, téglavagy helyi anyagként a tufa ajánlott, nem szerencsés a fémlemez vagy hullámpala alkalmazása. Ebben az esetben érdemes a tető folytatásaként integrálni cserépfedéssel.

Mivel az általam tipikus hóstyai lakóháznak nevezett épülettípus eltűnőben van, így ajánlom a még meglévő, jó állapotban megőrzött épületek településképi védelem alá helyezését, mivel ezek mind a mai napig őrzik a hóstyák eredeti identitását.

Védett utcakép-Szalapart utca

Következő javaslatom a Rác hóstya kevésbé átépített részeire, különösen a Szalapart utcára vonatkozik, amely az északi városrész egyik legrégebbi utcájaként már az 1782-es első katonai felmérésen is szerepelt. Ebben a javaslatban olyan ajánlásokat fogalmazok

47. ábra: Szalapart utca (Forrás:Saját ábra)

meg, amelyek elősegítik a

város ezen jellegzetes utcaszakaszának arculatának és építészeti értékeinek megőrzését, és biztosítják a városrész történeti karakterének védelmét a jövőbeli fejlesztések során.

Gordon Cullen a következő városelemzési módszert alkalmazza: Az „egymás utáni látvány” és a „hely” fogalmára épít, amelyekkel leírja, hogyan járulnak hozzá az épített környezet elemei-anyaghasználat, színvilág, építészeti elemek- a városképi élményhez. Ez alapján a hóstyai karakter megőrzésében nagy szerepe lehet a „sorozatos látványnak”, ahol az utca karaktere, a váltakozó ritmusú épületek és utcaképi elemek tudatos megőrzése segít megteremteni az egységes, mégis változatos városi környezetet. (Cullen, 1961) Ennek szellemében az alábbiakat javaslom:

Utcavonal

Az utcavonal egységének megőrzése érdekében ajánlott a homlokzati vonal előre, illetve hátrahúzását kerülni, tehát új építések esetén ajánlott a meglévő beépítési vonalat követni. A zársorú beépítése megtartásával biztosítjuk az utca történelmi hangulatát.

Párkányvonal

Az eredeti hóstyai lakóházak párkánymagassága 3 méter körüli. A Szalapart utcában ajánlott az új építéseknel, illetve felújításoknál ügyelni arra, hogy a földszint

párkánymagassága ezt nagy mértékben ne lépje át, illetve érdemes a 6 métert nem meghaladó párkánymagasságot követni emeletes épületeknél. Ennek megtartása fontos a történelmi, emberi lépték ne sérüljön, az új beépítése ne válhassanak túl dominánssá. Az ajánlott méretek megtartásával az utca megtarthatja arculatát.

Telekhasználat

A hagyományos hosszú, keskeny telekkialakítást ajánlott megtartani. Új beépítéseknél gyakran látni, hogy a telket teljes mértékben burkolják, így ennek elkerülése érdekében ajánlott a telek minimum 30%-án zöldfelület telepítése, mely az eredeti telekkialakításhoz és használatához jobban hasonul. A családi házak esetében történeti telekhasználat gazdasági funkciói, mint a kisebb állattartó épületek vagy műhelyek, visszahozhatóak lehetnek, akár modern felhasználási formákban is (pl. műhelyek, tárolók).

Homlokzat

A homlokzati kialakítás az egyik legfőbb és elhanyagolhatatlan tényező, ha egy város,

városrész vagy utca arculatáról beszélünk. Abban az esetben, ha ennek kialakítása nincs szabályozva, az utca elvesztheti karakterét. Ennek elkerülés

48. ábra: Jó példa hóstyai lakóház homlokzatára (Forrás:Saját ábra)

e érdekében ajánlom az alábbi szempontokat figyelembe venni új építés, illetve felújítás esetén:

1. **Anyaghasználat:** Az utcában ajánlott megtartani a hóstyai építészetre jellemző anyagokat, mint a tégl, tufa és fa. Az új beépítéseknél és felújításoknál kerülni kell a területidegen, modern anyagokat, például a nagymértékben üveg- vagy fémburkolatot. Az anyaghasználat célja a hagyományos karakter fenntartása.
2. **Színhasználat:** Érdemes az élénk színek kerülése, helyette a pasztelles színek (törtfehér, világossárga vagy világos földszínek) alkalmazása ajánlott, mellyel az épület nem kelt arculatidegen hatást.
3. **Nyílászárók és díszítőelemek:** A nyílászárók méretei mai léptékben már kissé elavultak, ahelyett inkább érdemes azok arányait és alakjait őrizni.

Az ablakok és ajtók esetében kerülendő az extravagáns formák alkalmazása, helyettük a klasszikus négyszögletes alakzatok preferáltak. Új építésnél ajánlott az eredeti homlokzati tagolás követése. Itt is érdemes a harsány, élénk színek kerülése

4. **Kapuzat:** A hóstyai építészet jellegzetes eleme az épített kapuzat. Hagyományosan ezek egy épített cserépfedéssel ellátott kerítésből, fa kétszárnyú kapuból és egy szintén fa kiskapuból épültek föl. Sok esetben ezen elemek már elavultak, így cseréjüknél ajánlott fa elemeket használni. Érdemes azonban ezen elemek megtartása, illetve megújítása, ha az állapotuk engedi, illetve díszítési módjaik használata a jövőbeli építkezéseknél és felújításoknál.

Ezen szempontok figyelembevételével a Szalapart utcában a hóstyai jelleg, tovább vihető, illetve ezen elemek megtartása biztosítja a homlokzatok történeti jellegének és az egységes utcaképének megőrzését.

Tető

A hóstyai házak jellemző tetőtípusa a kontyolt, cserépfedéses tető, de a későbbiekben megjelent a nyeregtető is. Az arculat és a hagyományos utcakép megőrzése érdekében ajánlott ezeket a tetőformákat alkalmazni a továbbiakban is. Az egyszerű, meredek hajlásszögű nyeregtetők használata preferált, amelyek a hagyományos karaktert tükrözik, mégis jól illeszkednek a modern igényekhez. Az eresz alacsony kiugrása illeszkedjen a többi épülethez, egységes utcavonalat teremtve. A kontyolt tetőforma a hagyományos épületek esetében megtartandó, ezzel őrizve az egyszerű arányokat és formákat. Mindkét forma esetén érdemes cserépfedést alkalmazni, ezzel is megtartva az egységes utcaképet. Ajánlott kerülni az arculatidegen tetőkialakításokat, mint a lapostető vagy a tetőfelépítményeket, mivel ezek megtörik az utcavonalat és a hagyományos utcaképet, ezzel idegen hatást keltve.

Megőrzés/Edukáció

Végző javaslatom pedig egy 'Egri hóstyák építészeti öröksége' településrész kataszter létrehozására vonatkozik. Ezt a *Debrecen házai* online adatbázis mintájára ajánlott elkészíteni (INT-08). A már említett weboldal a debreceni cívis házak emlékét hivatott megőrizni. A cívis házak a hóstyai lakóházakhoz hasonlóan a paraszti világ emlékeit őrzik (INT-09), mely elmondható az általam vizsgált épületállományról is. Fontosnak tartom

ezeket a házakat ilyen formában is őrizni, mivel itt egy helyen lehetne összegyűjteni a még meglévő, és a már lebontott karakteres épületek emlékét. Ez lehetővé tenné, hogy a múlt építészeti értékei ne vesszenek el, és a hóstyai városrész története dokumentált és hozzáférhető maradjon. Az adatbázis segítségével a lebontott épületek is visszanyernék emlékezetüket, ezzel segítve a városrész kulturális örökségének hosszú távú megőrzését és értékelését. A *Debrecen házai* oldal mintájára javaslom az „Egri hóstyák építészeti öröksége” katasztert az alábbi tartalmak alapján felépíteni:

1. Építészeti dokumentáció: Alaprajzok, homlokzati rajzok, építési stílusok és anyaghasználat bemutatása.
2. Fotódokumentáció: Még meglévő és már lebontott épületek képei, archív felvételekkel kiegészítve.
3. Történeti és kulturális háttér: Az épületek eredete, tulajdonosok története, közösségi szerepük.
4. Jelenlegi állapot: Az épületek aktuális használata, állapota.

Ez az adatbázis segítené a hóstyai városrészek épített örökségének fennmaradását és bemutatását. A dokumentációval iránymutatást adhat a jövőbeli beépítésekhez, hogy azok összhangban maradjanak a hóstyák történelmi arculatával (20. melléklet).

49. ábra: Jó példák

Összefoglalás

Szakterdolgozatomban első körben ismertetem Eger városának elhelyezkedését, illetve földrajzi adottságait, majd alapos történeti áttekintést követően áttérek a kiválasztott fókuszterületek vizsgálatára. Elsőként a város belterületének településépítészetiével foglalkozom, majd áttérek a hóstyákra és az általam leginkább megfelelőnek talált köztes terület településképi vizsgálatára. Elemzéseim során előre meghatározott módszertan alapján haladtam a fókuszterületek vizsgálatán keresztül, mely segítségével egységes szempontokat vizsgáltam a területeken. Elengedhetetlen része, a témám központja a hóstyák egyediségének, és építészeti sajátosságainak kérdésköre, illetve a vizsgálatok során feltárt jegyek megőrzésének elősegítése.

Eger városa egy morfológiailag diverz területen helyezkedik el, így a történelem során a városépítészeti is ehhez alkalmazkodott. A fókuszterületek vizsgálata mellett fontosnak tartottam elemezni a belterület karakterét, ezzel megértve a karakterek közötti összefüggéseket. A belterületi vizsgálatok alapján elmondhatom, hogy a város beépítését tekintve eltérő, viszont funkcionálisan kissé homogén, a lakófunkció az elsődleges. Ezek típusa a domborzat emelkedésével változnak, a lankásabb területeken helyezkednek el a zárt-, kistársasház- és telepszerű karakterek, míg a város szélei felé inkább a laza előkertes karakter jellemző. Az Egerre tipikusan jellemző borházas karakter a város több, morfológiailag eltérő területén is megtalálható.

A belvárosi karakter az évek során megőrződött, ez csak kis mértékben esett át változáson. Utcahálózata mind a mai napig középkorias, szűk, zöldfelület nélküli utcákkal. A belvárosi karakter több, egymást jól kiegészítő jellegzetességből épül fel, mint a loggia megléte, oromfalas-, kontyolt- vagy nyeregterő, vagy a földszint plusz egy emeletes kialakítás.

A hóstyák egységes vizsgálatából kiderül, hogy a hóstyai jellegzetességek főként a lakóház építészetben mutatkoznak meg. Ezen jellegzetességek a következők: Zárt sorúság előkert nélkül, épített kapuzat, alacsony párkánymagasság, kis léptékű homlokzati arányok, kontyolt, az utca vonalára merőleges tetőgerinc és a szűk, középkorias utcavezetés.

A vizsgálatok elvégzése után megállapíthatom, hogy Eger városának ezen területei rendelkeznek önálló karakterrel, mely kis mértékben mind a mai napig fennmaradt, viszont ezt a későbbi beépítések nem követték, köztes területeire nem volt kihatással. Javaslataim a hóstyai karakter megőrzését szolgálják. Elkészítettem egy TAK kiegészítést, amely a hóstyai jegyek megőrzésére hívja fel a figyelmet, illetve tesz ajánlásokat. Emellett a vizsgálataim alapján leginkább megőrzött területre, a Szalapart utcára, tesztek hasonló módon javaslatokat, annak érdekében, hogy ez a terület minél inkább megtarthassa ezt a karakterét, ezzel egy új, településképi szempontból meghatározó területet létrehozva. Végül ajánlottam egy településrész kataszter létrehozását, mely összegyűjti a megmaradt hóstyai jellegzetességeket őrző lakóházakat, ezzel elősegítve ezen építészeti örökség megőrzését.

Források

Irodalomjegyzék

- Abkarovits, E. (dátum nélk.). *Csákó Hirmondó*. Forrás: Csákó Hirmondó: <http://www.csako.hu/a-csako-kialakulasa/>
- Balogh, G. (1954). *Eger Története*. Eger: Kocsmár János.
- Camilleri, J. (2015). *A Taste of Maltese Folklore: Tradition and Heritage*. BDL Pub.
- Dövényi , Z. (2010). *Magyarország kistájainak katasztere*. Budapest: MTA Földrajztudományi Kutatóintézet.
- Guszmáné Nagy , Á., Miskolczi , L., & Petercsák, T. (2007). *Az egri Hóstyák*. Eger: Eger Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala, Művészetek Háza Eger.
- Halász, G. (2022. 07 15). *Eger-történelmi város az Eger-patak völgyében*. Forrás: Csodálatos Magyarország: <https://csodalatosmagyarorszag.hu/hirek/eger/eger-tortenelmi-varos-az-eger-patak-volgyeben/>
- Integrált Városfejlesztési Stratégia*. (2013). Eger: Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata.
- Juhász , P., & Csanády, G. M. (2016). *A tufakő Egerben és környékén*. Debrecen, Hajdú-Bihar vármegy, Magyarország.
- Kristóf, I., & Berecz, A. (2020). *Eger ezer éve*. Eger: Líceum kiadó.
- Löffler , E. (2020). Eszterházy Károly püspökök és székhelye, Eger városa. In Á. Domonkosi , *Tanulmányok Eszterházy Károly egri püspökök szellemi és épített örökségéről* (old.: 177-199). Eger: EKE Líceum kiadó.
- Nagy, J. (1978). *Eger története*. Budapest: Gondolat.
- Petercsák, T. (2021). *Az egri Cifra-Sánc városrész és fertálymesterei*. Eger: Líceum kiadó.
- Selyem, T. (2021). *A kolozsvári hóstáti közösségek. Öt család három nemzedékének életmódja*. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság.

Wolf, B., Rátkai, A., Janikné Szabó, A., Kuderna, Z., & Nagy, T. (2017). *Eger Településarculati Kézikönyv*. Eger: Eger Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala.

Zečević, N., & Ziemann, D. (2022). *Oxford Handbook of Medieval Central Europe*. Oxford: Oxford University Press.

Internetes források

INT-01: <https://csodalatosmagyarorszag.hu/hirek/eger/eger-tortenelmi-varos-az-eger-patak-volgyeben/>

INT-02: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Eger>

INT-03: https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=20491

INT-04: <https://archeodatabase.hnm.hu/>

INT-05: <https://visiteger.com/latnivalok/kuloenlegesseg-egerben/ersekkert>

INT-06: <https://thegardenstrust.org/wp-content/uploads/2016/11/EH-Suburbs-and-the-Historic-Environment-with-revision-note-2012.pdf>

INT-7: <https://egriugyek.hu/eger-ugye/fekalia-buz-szemet-es-leomlott-vakolat-lepte-el-eger-egyik-ikonikus-epuletet-lehangolo-fotok>

INT-08: <https://www.debrecezhazai.hu/>

INT-09: <https://www.streetsofdebrecen.hu/a-civisvaros-utolso-civis-hazai/>

Ábrajegyzék

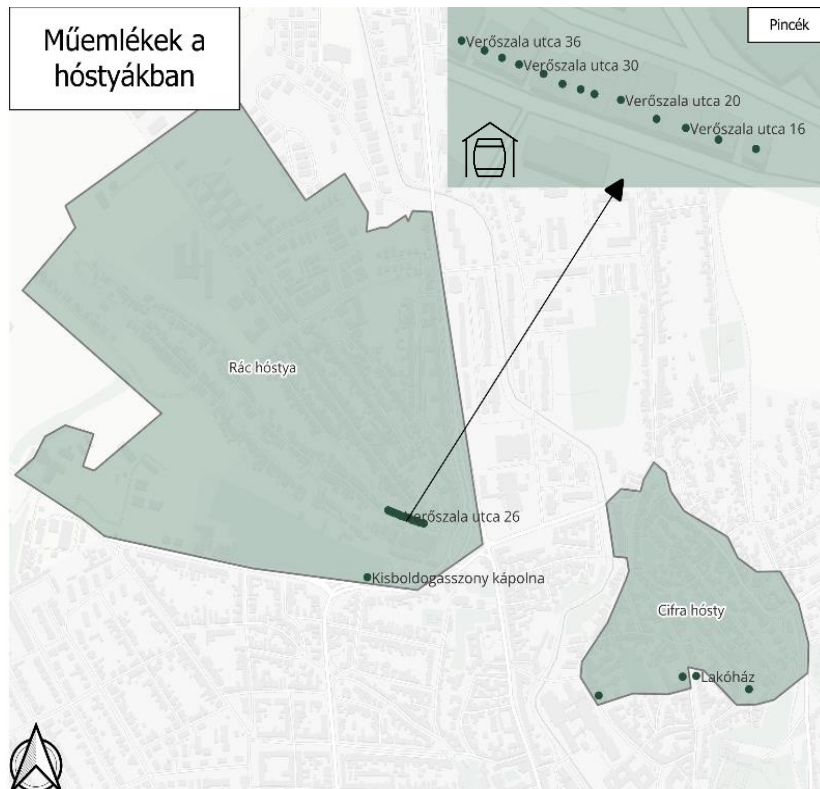
1. ábra: Eger hóstyái (saját ábra)	4
2. ábra: Eger domborzata (saját ábra) alaptérkép: Google earth.....	6
3. ábra: Eger elhelyezkedése (saját ábra).....	6
4. ábra: Járás szintű közlekedéshálózat (saját ábra).....	7
5. ábra: Deák Ferenc úti villasor (saját ábra)	10
6. ábra: Főbb útvonalak Egerben (Forrás: Eger Településarculati kézikönyv).....	12
7. ábra: Hatvani hóstya (saját ábra)	12
8. ábra: Rác hóstya (saját ábra).....	13
9. ábra: Cifra hóstya (saját ábra).....	13

10. ábra:Gárdonyi Géza lakóháza Forrás:eger.imami.hu.....	14
11. ábra: Maklári hóstya (saját ábra).....	14
12. ábra: Csákó városrész (saját ábra)	15
13. ábra: Eger belterületének beépítési módjai (Forrás:Saját ábra)	17
15. ábra: Sűrű, zárt családiházas vagy kistársasházas karakter (Forrás:Saját ábra)	18
14. ábra: Laza előkertes családiházas karakter (Forrás:Saját ábra)	18
16. ábra: Telepszerű karakter (Forrás:Saját ábra)	18
17. ábra: Sűrűsödő, átépülő tömbös karakter (Forrás:Saját ábra).....	19
18. ábra: Nagytelkes, intézményi karakter (Forrás:Saját ábra).....	19
19. ábra: gazdasági karakter (Forrás:Saját ábra).....	20
20. ábra: pincés borházas karakter (Forrás:Saját ábra)	20
21. ábra: Történelmi városközpont karaktere (Forrás:Saját ábra).....	22
22. ábra: Hatvani hóstya beépítési módjai (Forrás:Saját ábra)	23
23. ábra: Szűk, fasor nélküli utca.....	24
24. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Hatvani hóstya	25
25. ábra: Tipikus hóstyai lakóház	25
26. ábra:Borházsor utca	26
27. ábra: Érsekkert ma (saját ábra)	27
28. ábra: Szvorényi utca.....	27
29. ábra: Petró villa Forrás: Egri Ügyek.hu	28
30. ábra: Almási Pál utca	29
31. ábra: Deák Ferenc utcai villák	29
32. ábra: Rác Hóstya beépítési módjai (Forrás:Saját ábra).....	31
33. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Rác hóstya.....	32
34. ábra: Rác hóstyai lakóház	33
35. ábra: Borházak a Rác hóstyában.....	33
36. ábra: Cifra hóstya beépítési módok (Forrás:Saját ábra).....	34
37. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Cifra hóstya.....	34
38. ábra: Maklári hóstya beépítési módok (Forrás:Saját ábra)	36
39. ábra: Tipikus hóstyai karakter-Maklári hóstya	37
40. ábra: Fásított közterület a Maklári utcában.....	37
41. ábra: Újépítésű társasházak a Sas utcában.....	40
42. ábra: Hóstyák zöldfelületei (saját ábra)	42
43. ábra: Hátrahúzott homlokzati sík.....	44

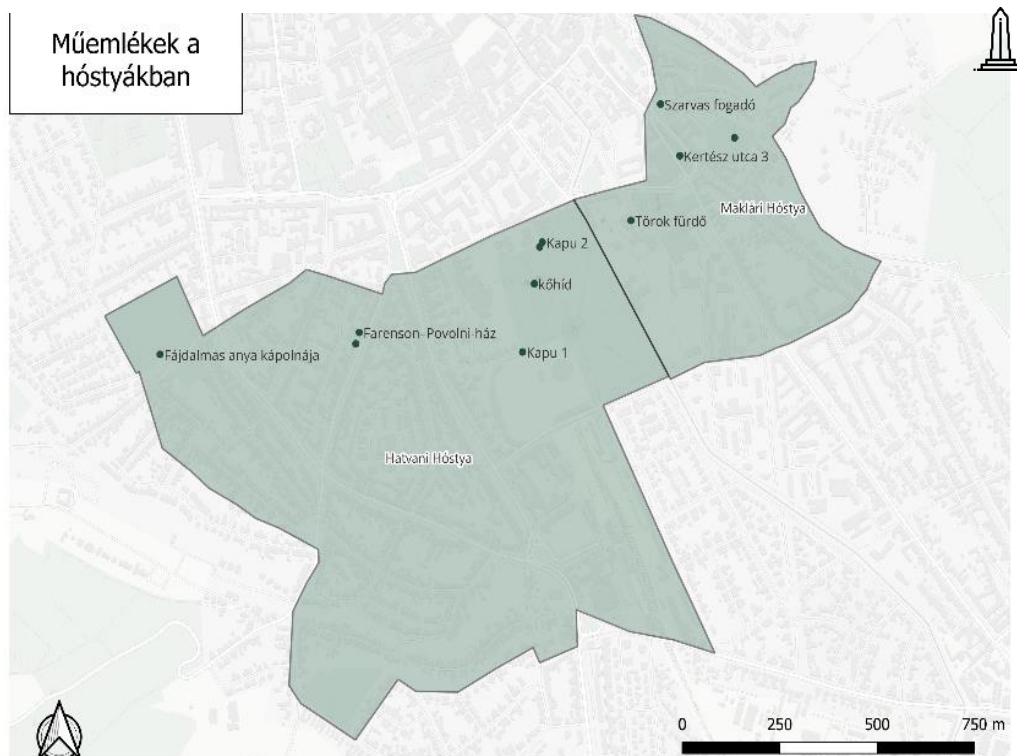
44. ábra: Nem megfelelő felületi arányok	45
45. ábra: Nem megfelelő felületi arányok	45
46. ábra: Félnyereg tető	45
47. ábra: Szalapart utca (Forrás:Saját ábra)	46
48. ábra: Jó példa hóstyai lakóház homlokzatára (Forrás:Saját ábra).....	47
49. ábra: Jó példák	49

1. melléklet: Műemlékek a hóstyákban (Forrás: saját ábra)	56
2. melléklet: Műemlékek a hóstyákban (Forrás:saját ábra)	56
4. melléklet: Eger főbb útjai,kapui és vasútja	57
3. melléklet: Eger főbb útjai és kapui	57
5. melléklet: Hóstyák terjeszkedése (Forrás: Arcanum.hu, saját ábra)	58
6. melléklet: Eger terjeszkedése (Forrás: Arcanum.hu, saját ábra).....	58
7. melléklet: Deák Ferenc utca 10 emeletes lakóház	59
8. melléklet: Hatvani hóstyá pincék.....	59
9. melléklet:Deák Ferenc utca kettőssége	59
10. melléklet: Borházsor zöldfelület	59
11. melléklet: Koszorú utcai pincék és lakóházak (Forrás: saját kép)	59
12. melléklet: Borházsor úti pincék (Forrás: saját kép)	59
13. melléklet: Barnamezős terület-Deák Ferenc utca	60
14. melléklet: Érsekkert Jezsuita kapu.....	60
15. melléklet: Északi kapu-Érsekkert	60
16. melléklet: Deák Ferenc utca	60
19. melléklet: Érsekkertben található szobrok, építmények	61
17. melléklet: Tó és kőhíd-Érsekkert	61
18. melléklet: Hársfasor-Érsekkert	61
20. melléklet: Példalap a hóstyai örökségek kataszterére	62

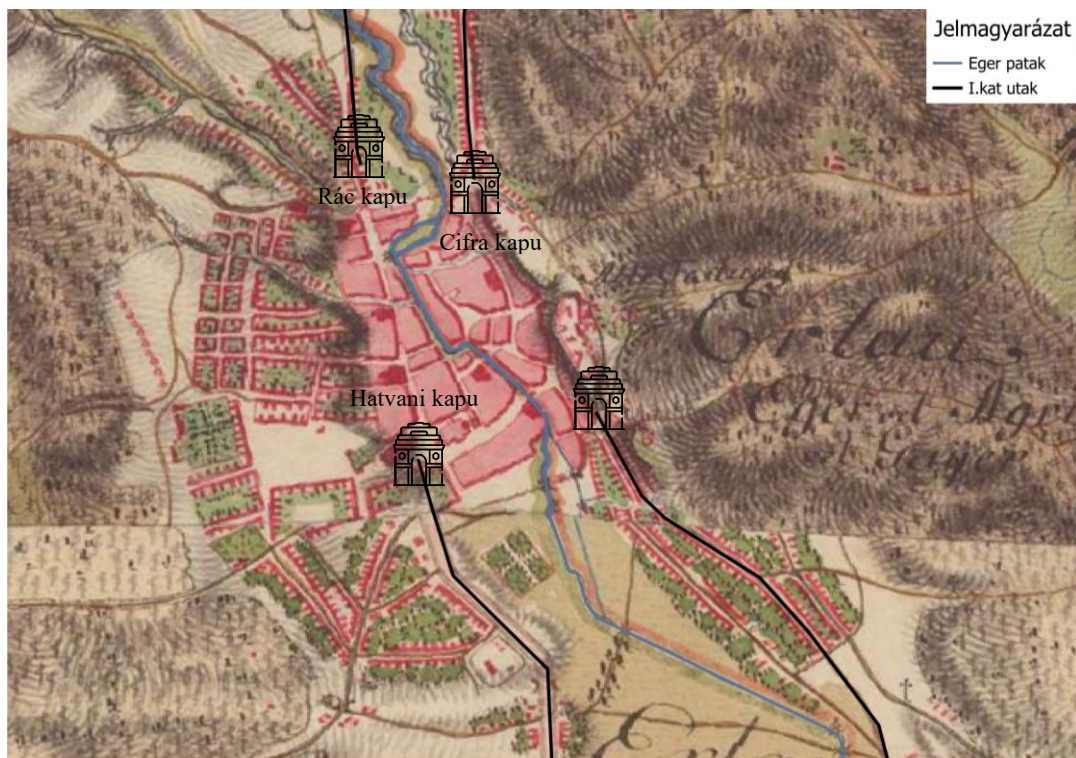
Melléklet

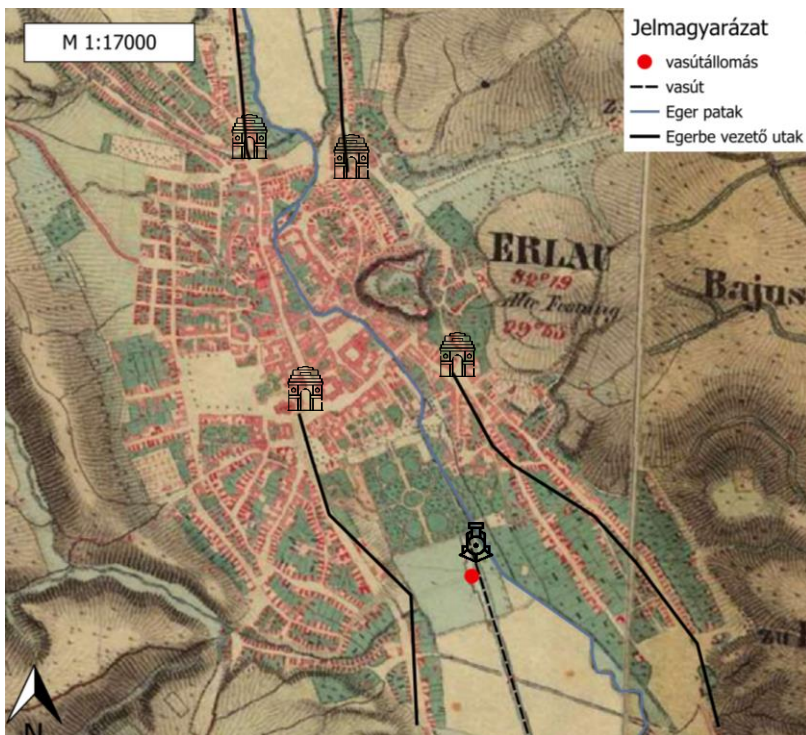
2. melléklet: Műemlékek a hóstyákban (Forrás: saját ábra)

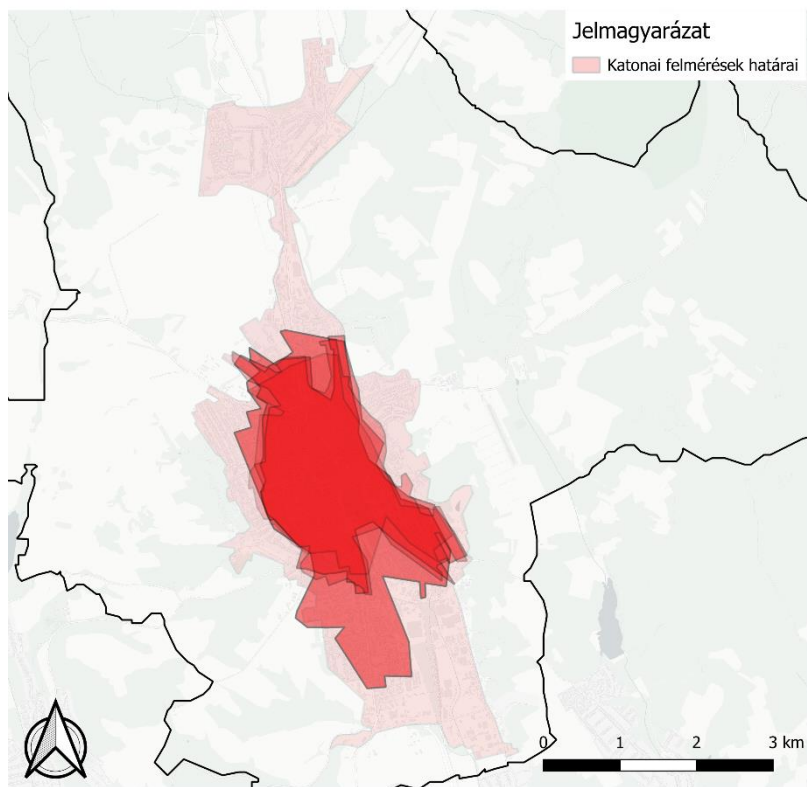
1. melléklet: Műemlékek a hóstyákban (Forrás: saját ábra)

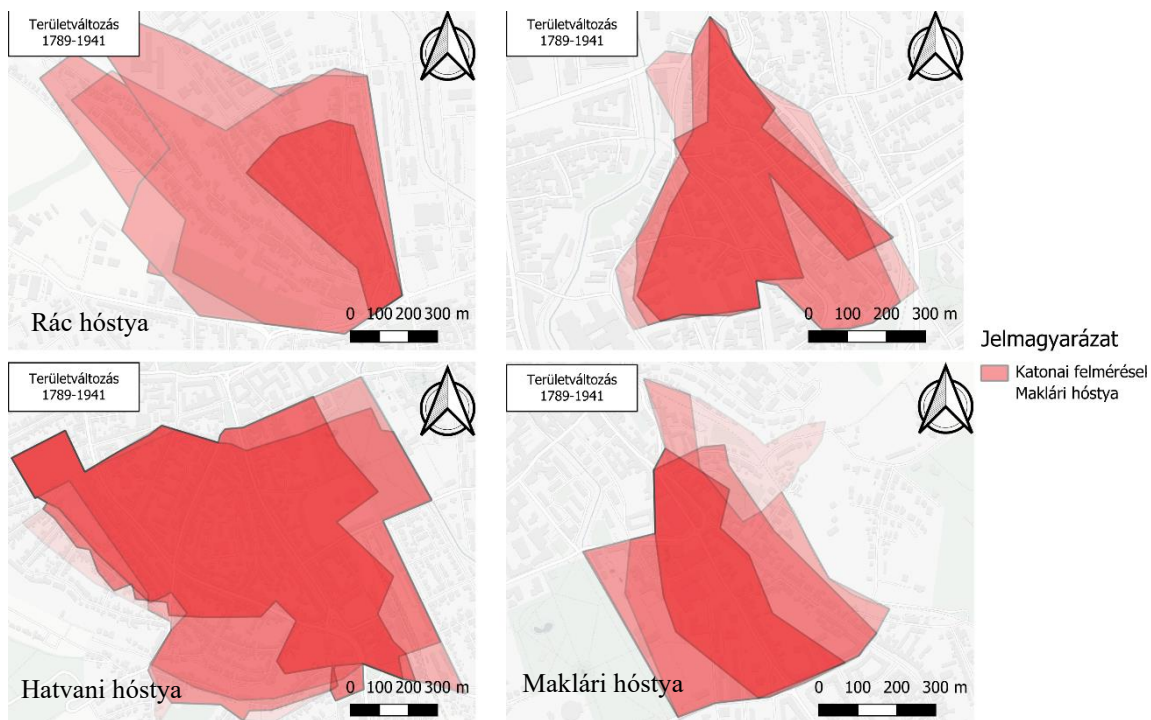
4. melléklet: Eger főbb útjai és kapui (Forrás:Saját ábra)

3. melléklet: Eger főbb útjai, kapui és vasútja (Forrás:Saját ábra)

6. melléklet: Eger terjeszkedése (Forrás: Arcanum.hu, saját ábra)

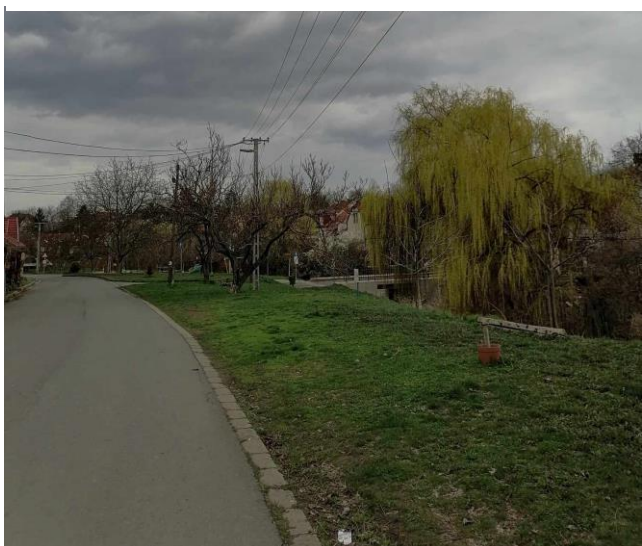
5. melléklet: Hóstyák terjeszkedése (Forrás: Arcanum.hu, saját ábra)

11. melléklet: Koszorú utcai pincék és lakóházak (Forrás: saját kép)

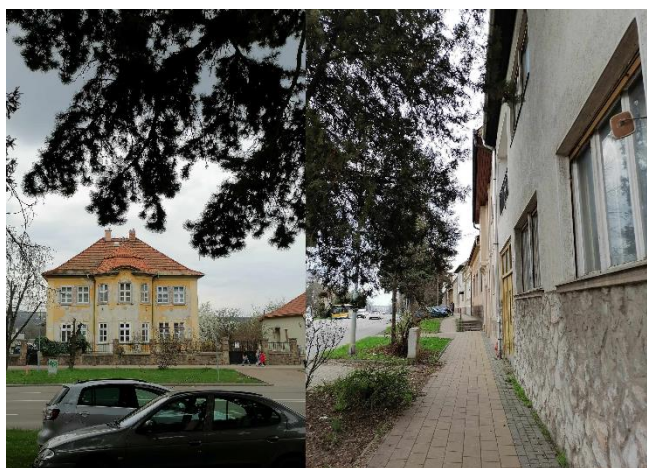
12. melléklet: Borház sor úti pincék (Forrás: saját kép)

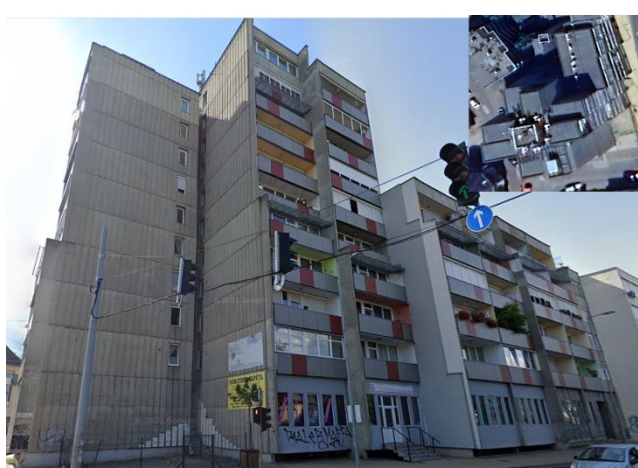
8. melléklet: Borház sor zöldfelület (Forrás: saját kép)

7. melléklet: Hatvani hóstya pincék Forrás: saját kép)

10. melléklet: Deák Ferenc utca kettőssége

9. melléklet: Deák Ferenc utca 10 emeletes lakóház

16. melléklet: Deák Ferenc utca

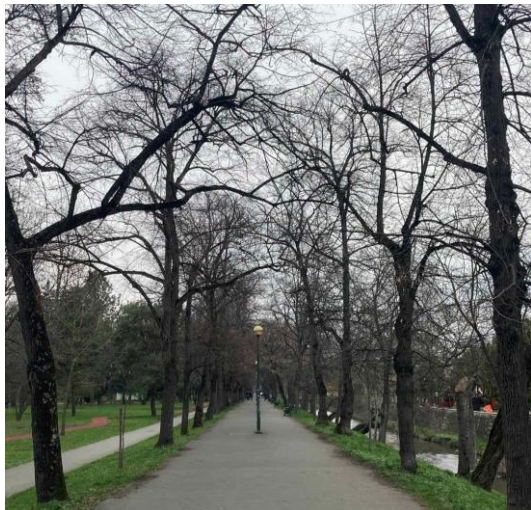
15. melléklet: Érsekkert Jezsuita kapu Forrás: saját kép)

14. melléklet: Északi kapu-Érsekkert Forrás: saját kép)

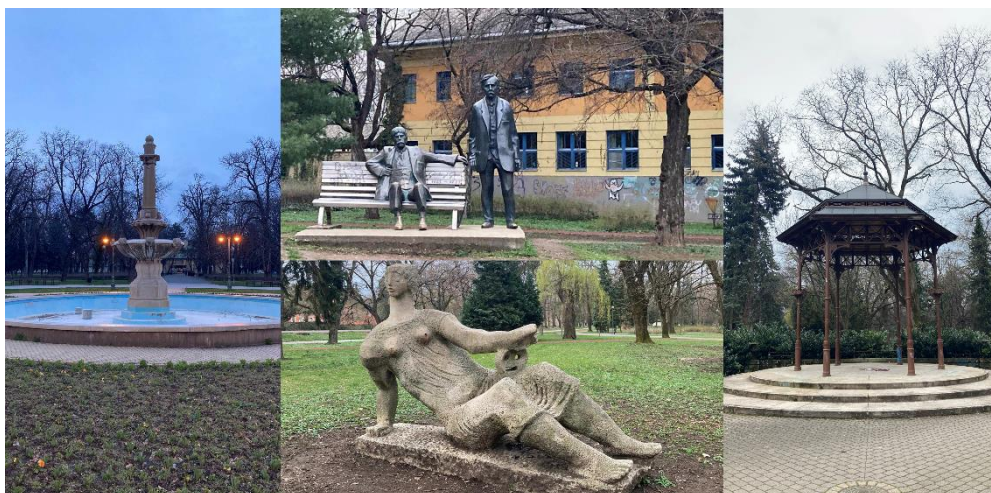
13. melléklet: Barnamezős terület-Deák Ferenc utca Forrás: saját kép)

19. melléklet: Hársfasor-Érsekkert (Forrás: saját kép)

18. melléklet: Tó és köhid-Érsekkert (Forrás: saját kép)

17. melléklet: Érsekkertben található szobrok, építmények (Forrás: saját kép)

Újsor utca 23

Elhelyezkedés: Maklári Hóstya

Cím: Újsor utca 23

Építés éve:

Helyrajzi azonosító:

Későbbi tulajdonosok, lakók: Példa József

Védettség: Nincs

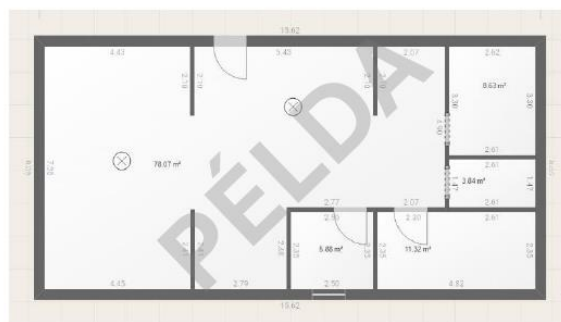
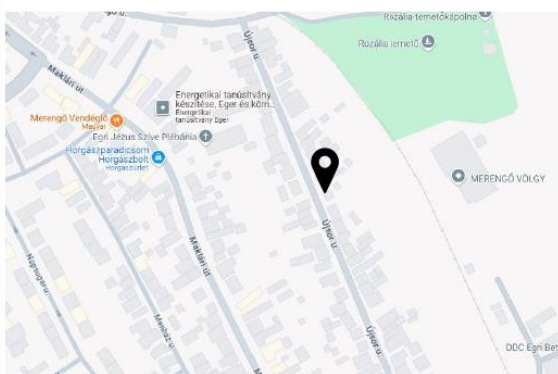
Jelenlegi rendeltetés: Lakóház

Beépítési mód: Zárt sorú

Nyílászárók: Eredetiek

Értékes elemek: Homlokzati elemek, kapuk

Anyaghasználat: Tufakő

Újsor utca 23

20. melléklet: Példalap a hóstyai örökség kataszterére (Forrás: saját ábra)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Erős Barbara
A Hallgató Neptun kódja: EP5THK
A dolgozat címe: Eger és hóstyáinak településképi elemzése
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Településépítészeti és Zöldinfrastruktúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

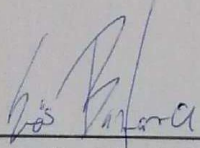
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: Budapest, 2024. november 04.

Hallgató aláírása

1 A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

2 A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

Erős Barbara (név) (hallgató Neptun azonosítója: **EP5THK**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024. év november hó 05. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.